

Įvadas

1. Energetikos pertvarkymas ir nauji uždaviniai Komisijai
2. Elektros ūkio reguliavimas
 - 2.1. Kainodara Lietuvos elektros rinkoje
 - 2.2. Elektros kainų nustatymas
 - 2.2.1. AB "Lietuvos energija" ūkinės veiklos analizė ir tarifų nustatymas
 - 2.2.2. Ignalinos AE ūkinės veiklos analizė
3. Gamtinių dujų ūkio reguliavimas
 - 3.1. Gamtinių dujų tiekimas ir vartojimas
 - 3.2. Metodiniai klausimai
 - 3.3. Gamtinių dujų kainos
4. Energetikos įmonių licencijavimas
 - 4.1. Licencijų parengimas
 - 4.2. Licencijų išdavimas
 - 4.3. Licencijuojamos veiklos kontrolė
5. Centralizuotos šilumos ūkio reguliavimas
 - 5.1. Šilumos ūkio instituciniai pokyčiai
 - 5.2. Šilumos kainų analizė
 - 5.3. Nuostoliai šilumos tinkluose
 - 5.4. Centralizuotos šilumos tiekimo įmonių ekonominiai rodikliai
 - 5.5. Vartotojų skolos
 - 5.6. Vartotojų skundai
6. Vandens sektoriaus reguliavimas
 - 6.1. Vandens kainos
 - 6.2. Vandens kainų didėjimo priežastys
 - 6.3. Metodiniai klausimai
7. Transporto tarifų derinimas
 - 7.1. Kelių transportas
 - 7.2. Geležinkelių transportas
 - 7.3. Išvados ir pasiūlymai
8. Komisijos informacinė veikla
9. Tarptautinis bendradarbiavimas ir kvalifikacijos kėlimas

Įvadas

2001 m. liepos 1 d. įsigaliojo Gamtinių dujų, o 2002 m. sausio 1 d. ir Elektros energetikos įstatymas. Šie įstatymai visiškai atitinka Europos Sąjungos direktyvų nuostatas, pagal kurias elektros ir gamtinių dujų rinkos turi būti palaipsniui atveriamos, suteikiant laisviesiems vartotojams (o jų skaičius nuolat didinamas, pradedant stambiausiais pramonės vartotojais ir vis mažinant reikalaujamas suvartojimo apimtis) teisę pasirinkti tiekėją, laisvai naudotis monopoliniais tinklais, mokant už šią paslaugą pagal

nustatytus nediskriminacinius tarifus. Gamtinių dujų ir Elektros energetikos įstatymai suformulavo visai naujas užduotis Komisijai: licencijavimas ir licencijuojamų įmonių veiklos kontrolė, ginčų dėl teisės pasinaudoti tinklais ar vamzdynais sprendimas, naujų vartotojų prijungimo prie tinklų įkainių nustatymas ir pan., o anksčiau vykdytas įmonių nustatomų kainų ir tarifų derinimas dabar iš esmės pakeistas. Komisija nustato reguliuojamų kainų viršutinės ribas trejų metų laikotarpiui, o atitinkamos įmonės jas kasmet apsiskaičiuoja pagal Komisijos patvirtintas metodikas.

Įsigaliojus Gamtinių dujų įstatymui, Komisija parengė ir po viešų diskusijų patvirtino naują Gamtinių dujų kainų skaičiavimo metodiką, atitinkančią šio įstatymo nuostatas. Tačiau AB “Lietuvos dujos” prašant, naujosios metodikos taikymas atidėtas iki 2002 m. liepos 1 d., nes įmonė neįgyvendino įstatyme reikalaujamo sąskaitų (perdavimo, skirstymo ir tiekimo) atskyrimo.

Ruošdamasi Elektros energetikos įstatymo įgyvendinimui, Komisija parengė ir patvirtino ne tik Elektros energijos perdavimo ir paskirstymo viršutinių ribų bei Visuomeninių elektros energijos tarifų viršutinės ribos nustatymo metodikas, tačiau ir kitus, įstatymui įgyvendinti būtinus dokumentus. Komisija parengė ir po viešų diskusijų patvirtino Elektros energijos ir rezervinės galios reguliavimo tvarką gamintojams ir tiekėjams, užimantiems daugiau kaip 25 proc. rinkos, Balansavimo energijos kainos reguliavimo tvarką, Elektros energijos, kuriai gaminti naudojami atsinaujinantys ir atliekiniai šaltiniai, kainų skaičiavimo tvarką, Laisvųjų vartotojų pripažinimo tvarką.

AB “Lietuvos energija”, ruošdamasi išskaidymui ir Elektros energetikos įstatymo įsigaliojimui, apskaičiavo, o jos valdyba patvirtino būsimąsias elektros energijos perdavimo ir skirstymo kainas – jos turėjo išaugti apie 4 ct/kWh. Komisija atmetė tokias prognozes ir remdamasi Vyriausybės patvirtintu AB “Lietuvos energija” reorganizavimo projektu, patvirtino kainas, būtinas naujiems rinkos dalyviams - perdavimo tinklų įmonei ir dviems skirstomųjų tinklų įmonėms. Galutiniams vartotojams kainos vidutiniškai išaugo 1 ct/kWh, tačiau jos daugiau padidėjo smulkiesiems vartotojams, o vartotojams, prisijungusiems prie aukštos įtampos tinklų, netgi sumažėjo.

Po to, kai 2002 metų pradžioje buvo užregistruotos naujos įmonės - AB “Lietuvos energija”, AB “Rytų skirstomieji tinklai” ir AB “Vakarų skirstomieji tinklai”, Komisija galėjo nustatyti viršutinės perdavimo ir skirstymo kainų ribas trejų metų laikotarpiui, o konkrečias kainas nusistatė pačios įmonės. Komisijai teliko patikrinti, ar jos teisingai apskaičiuotos, ar neviršija viršutinių ribų, ar nediskriminuoja atskirų vartotojų ir paskelbti leidinio “Valstybės žinios” priede “Informaciniai pranešimai”.

2001 metais Komisija gavo 63 prašymus derinti naujas centralizuotai tiekiamos šilumos kainas. Šiluma pabrango AB “Klaipėdos energija” ir AB “Panevėžio šilumos tinklai” vartotojams, taip pat kai kuriuose mažesniuose miestuose ir rajonuose. Kartu galima pastebėti, kad didžiųjų miestų šilumos tiekimo įmonės nebuvo nuostolingos (išskyrus Panevėžį), jos gerokai sumažino savo pastoviąsias sąnaudas (apie 0,95 ct/kWh), t. y. siekė didinti darbo efektyvumą.

2001 metais Komisija gavo 38 tiekėjų prašymus derinti naujas vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo kainas. Reikia pastebėti, kad 2001 metais jau daugiau nei 2000 metais vandens tiekimo įmonių dirbo nenuostolingai, vadinasi, dalis įmonių jau pradėjo rengti ir įgyvendinti sąnaudų mažinimo programas.

2001 m. lapkričio mėn. Komisija po ilgų svarstymų patvirtino vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo kainų skaičiavimo metodiką, kuri buvo rengiama, vadovaujantis ES Bendrąja vandens direktyva, LR įstatymais ir kitais dokumentais. Pagal naująją metodiką būtinosios sąnaudos bus nustatomos įmonių veiklos palyginimo principu, tai sudarys prielaidas vandens tiekimo įmonėms pasirinkti racionaliausius techninius ir ekonominius sprendimus.

2001 m. balandžio mėn. įkurtas Komisijos Licencijavimo skyrius turėjo ne tik parengti licencijų formas, bet ir išduoti pirmąsias licencijas. Pagal įstatymus Komisija kontroliuos licencijuojamą veiklą, kainų taikymą, stebės, kaip laikomasi veiklos skaidrumo principų.

Be naujai įkurto Licencijavimo skyriaus, kuriame dirba tik 4 specialistai, buvo stiprinami Elektros ir Dujų skyriai: priimta naujų darbuotojų, šių skyrių specialistai kėlė kvalifikaciją, dalyvaudami įvairiuose seminaruose, konferencijose, kursuose. Nepaisant padidėjusių darbo apimčių, atsiradusių naujų uždavinių, Komisijos finansavimas 2002 metais buvo netgi sumažintas, o Vyriausybė nepritarė siūlymui, kad Komisija būtų finansuojama ne iš biudžeto, o iš licencijuojamų įmonių įmokų.

2002 metais Seimas turėtų priimti naują Energetikos įstatymo redakciją, kurioje bus aiškiai suformuluotos naujosios Komisijos funkcijos, jos teisės ir pareigos, taip pat apibrėžti nauji energetikos sektoriaus reguliavimo principai. Tai leis įtvirtinti šiuolaikinį, ES direktyvas atitinkantį energetikos sektoriaus reguliavimą.

1. Energetikos pertvarkymas ir nauji uždaviniai Komisijai

Įsigaliojęs Gamtinių dujų įstatymas reglamentavo naujus kainodaros principus, numatė palaipsnių rinkos atvėrimą, taikant reguliuojamą trečios šalies pasinaudojimą vamzdiniais, apibrėžė rinkos dalyvių teises ir pareigas, jų veiklos priežiūrą. Pagrindinius šiam įstatymui įgyvendinti būtinus dokumentus parengė ir patvirtino Vyriausybė (Licencijavimo tvarką), Ūkio ministerija (Gamtinių dujų tiekimo ir vartojimo taisyklės), taip pat Komisija (Licencijų formas, Gamtinių dujų kainų skaičiavimo metodiką). Pagal naująją Gamtinių dujų kainų skaičiavimo metodiką Komisija jau nederina įmonės apskaičiuotų kainų, o nustato jų viršutines ribas trejiems metams. Konkrečias dujų perdavimo ir paskirstymo paslaugų kainas kasmet, o dujų kainas reguliuojamiesiems vartotojams kas pusę metų persiskaičiuoja dujų įmonė pagal Komisijos patvirtintas formules. Komisija tik patikrina, ar apskaičiuotos kainos neviršija jos nustatytų viršutinių ribų, ar nediskriminuojamos atskiros vartotojų grupės. Jei kainos apskaičiuotos nesilaikant nustatytos metodikos ar klaidingai, Komisija nurodo įmonei jas pataisyti. Jeigu įmonė nevykdo nurodymų, Komisija kainas gali nustatyti vienašališkai, o įmonę nubausti. Baudos gali būti taip pat skiriamos už veiklą be licencijos ar joje nurodytų reikalavimų nesilaikymą, už nepagrįstą atsisakymą leisti trečiosioms šalims pasinaudoti gamtinių dujų vamzdiniais ir t. t.

Svarbūs ir visiškai nauji uždaviniai iškyla tik vienerius metus veikiančiam Licencijų skyriui - ne tik išduoti licencijas, bet ir prižiūrėti licencijuotų įmonių veiklą, spręsti ginčus dėl pasinaudojimo vamzdiniais, atsakyti į vartotojų skundus. Dujų skyriui, savarankiškai daug dirbusiam, rengiant naująją Gamtinių dujų kainų skaičiavimo metodiką, reikės daug atsakingiau nei anksčiau, kai kainas reikėjo tik derinti, prognozuoti įmonės veiklos rodiklius, įvertinti jos efektyvumą, nustatant kainų viršutines ribas trejų metų laikotarpiui. Šis darbas taps dar atsakingesnis ir svarbesnis, kai įmonė bus privatizuota (numatoma parduoti du trečdalius Lietuvos dujų akcijų dar 2002 metais). Privatų monopolistą sunkiau reguliuoti ir kontroliuoti negu valstybinį - visos reguliavimo procedūros turi būti skaidrios ir aiškios, griežtai teisiškai reglamentuotos.

2001 metais buvo parengta visa teisinė bazė, reikalinga elektros energetikos sektoriui restruktūrizuoti ir naujai jo reguliavimo tvarkai įgyvendinti. Elektros energetikos įstatymo įgyvendinimas buvo atidėtas iki 2002 metų pradžios, nes nepavyko greitai reorganizuoti monopolinės AB "Lietuvos energija". Nors AB "Lietuvos energija" reorganizavimo įstatymą, kuris turėjo paspartinti šios įmonės išskaidymą į 5 naujas savarankiškas įmones, Seimas priėmė dar 2000 m. gegužės mėn., jis buvo įgyvendintas tik 2002

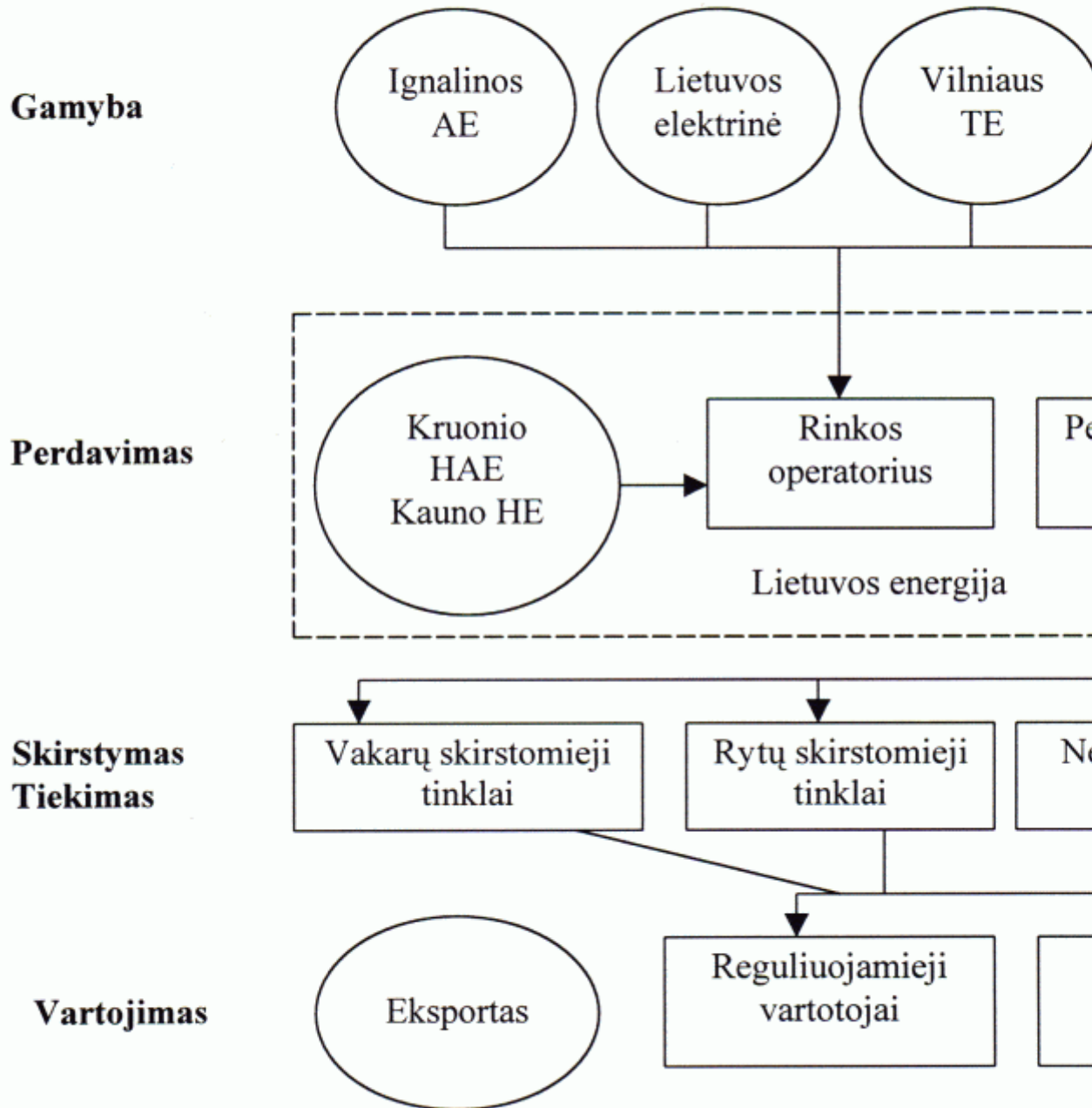
metų pradžioje. 2001 m. spalio 29 d. Vyriausybė patvirtino AB "Lietuvos energija" reorganizavimo projektą. Prieš tai Seimas pritarė pagrindinėms šio projekto nuostatomis (dėl įstatinio kapitalo ir skolinių įsipareigojimų paskirstymo tarp naujai steigiamų bendrovių). Taigi nuo 2002 m. sausio 1 d. vietoje vienos vertikalios integruotos monopolinės elektros energijos gamybos, perdavimo ir skirstymo įmonės atsirado dvi elektros energijos gamybos (Lietuvos elektrinė ir Mažeikių termofikacinė elektrinė), viena perdavimo ir dvi skirstymo tinklų įmonės (1 pav.).

Elektros energetikos įstatymo įgyvendinimui reikėjo parengti ir patvirtinti įvairių taisyklių, tvarkų, metodikų ir kitų būtinų teisės aktų. Vyriausybė patvirtino Licencijavimo tvarką, Viešuosius interesus atitinkančių paslaugų elektros energetikoje sąrašą, Veiklų elektros energetikoje, kurioms reikalingas leidimas, sąrašą, Elektros energijos, kuriai gaminti naudojami atsinaujinantys ir atliekiniai energijos šaltiniai, pirkimo skatinimo tvarką, Elektros energijos importo sąlygas. Ūkio ministerija patvirtino Prekybos energija taisykles, Elektros tinklų kodeksą, Elektros energijos tiekimo ir vartojimo taisykles.

Pagal Elektros energetikos įstatymą elektros energijos gamybos kainos, taip pat ir rezervinės galios kainos nėra reguliuojamos, jas nustato rinka. Tačiau tuo atveju, jei gamintojai ar nepriklausomi tiekėjai užima daugiau kaip 25% rinkos, Komisija, neleidama piktnaudžiauti šiems gamintojams ar tiekėjams dominuojančia padėtimi rinkoje, nustato jų kainos reguliavimo tvarką.

1 pav.

Lietuvos elektros ūkis po reorganizavimo

Taigi elektros energijos gamyboje ir tiekime pradama įgyvendinti konkurencinė rinka, kur kainos nusistovi aukcionuose ar suderinamos šalių sutarimu, o Komisija atlieka antimonopolinės priežiūros

institucijos vaidmenį.

Perdavimo tinklų operatorius techniškai eksploatuoja, prižiūri, valdo ir plėtoja perdavimo tinklus, teikia tinklų naudotojams elektros energijos persiuntimo paslaugą, vykdo nacionalinio balansavimo ir rezervavimo funkcijas, sudarant vienodas, nediskriminuojančias ir konkurencines sąlygas rinkos dalyviams, atlieka dispečerio funkcijas. Komisija reguliuoja perdavimo tinklų operatoriaus veiklą dviem pagrindiniais būdais: nustato perdavimo paslaugų kainų viršutines ribas ir prižiūri, kad perdavimo tinklų operatorius nepiktnaudžiautų savo monopoline padėtimi ir nediskriminuotų atskirų rinkos dalyvių, neleidamas jiems pasinaudoti tinklais ar nustatydamas aukštesnius perdavimo tarifus.

Rinkos operatorius organizuoja prekybą elektros energija pagal Prekybos taisykles, jis atsakingas už elektros energijos kainas, susidariusios prekiaujant pagal šias taisykles, paskelbimą ir rinkos dalyvių atsiskaitymo procedūros organizavimą. Licenciją rinkos operatoriumi konkurso tvarka išduoda Ūkio ministerija. Komisija prižiūri prekybą elektros energija – rinkos operatorius reguliariai kas ketvirtį arba kiekvieną kartą, Komisijai pareikalavus, privalo pateikti detalią ataskaitą apie atsiskaitymus tarp veikiančių rinkos dalyvių.

Vyriausybė, vadovaudamasi Elektros energetikos įstatymu, nustatė viešuosius interesus atitinkančių paslaugų sąrašą – tai įpareigojimai supirkti elektros energiją, pagamintą naudojant atsinaujinančius ir atliekinius energijos išteklius bei kombinuoto elektros energijos ir šilumos gamybos ciklo elektrinėse, kai šios elektrinės tiekia šilumą į miestų centralizuotus šilumos tiekimo tinklus, taip pat apmokėti atominės energetikos darbo saugumo užtikrinimo, atliekų saugojimo ir laidojimo išlaidas.

Rinkos operatorius įpareigoja visus visuomeninius ir nepriklausomus tiekėjus nupirkti tam tikrą viešuosius interesus atitinkančių paslaugų sąraše nustatytą elektros energijos kiekį. Šios energijos kainą nustato Komisija.

Skirstymo tinklų įmonės atlieka dvi funkcijas: skirstymo tinklų operatoriaus ir visuomeninio tiekėjo. Skirstymo tinklų operatorius eksploatuoja ir plečia skirstomuosius tinklus, prijungia naujus vartotojus, diegia, prižiūri ir naudoja elektros energijos apskaitą. Visuomeninis elektros energijos tiekėjas perka elektros energiją pagal Prekybos taisykles ir tiekia ją pagal visuomeninius elektros energijos tarifus visiems vartotojams, esantiems skirstymo įmonės aptarnaujamoje teritorijoje. Komisija nustato skirstymo paslaugų kainų viršutines ribas trejiems metams, o visuomeninių tarifų ribas - vieneriems metams, taip pat nustato naujų vartotojų prijungimo prie skirstymo tinklų įkainius.

Laisvieji vartotojai (2002 metais tai vartotojai, kurie per metus suvartoja daugiau nei 20 mln. kWh elektros energijos) gali nevaržomai sudaryti sutartis dėl elektros energijos su bet kuriuo licencijuotu gamintoju ar tiekėju, už elektros energijos perdavimo ir paskirstymo paslaugas sumokėdami pagal nustatytus tarifus. Laisvųjų vartotojų statusą tinkamiems vartotojams suteikia Komisija.

2001 metais Vyriausybė pritarė Šilumos įstatymo koncepcijai, o patį įstatymą 2002 metais turėtų priimti Seimas. Vyriausybė, savivaldybės, šilumos tiekėjai ir vartotojai gana priešaringai vertina dabartinę šilumos ūkio reguliavimo teisinę bazę, todėl šilumos įstatymas turėtų padėti tašką nesibaigiančiuose ginčuose ir įtvirtinti aiškią, skaidrią centralizuotos šilumos ūkio reguliavimo struktūrą, panašiai, kaip tai padarė Elektros energetikos ir Gamtinių dujų įstatymai. Komisija daugiausia skundų gauna kaip tik dėl centralizuotos šilumos tiekimo problemų, todėl Šilumos įstatymas turėtų palengvinti Komisijos darbą, išaiškinti sudėtingus šilumos apskaitos, paskirstymo, atsijungimo ir kt. klausimus.

2002 metais Seimas turėtų priimti ir naują Energetikos įstatymo redakciją. Šis įstatymas, priimtas 1995

metų pradžioje, gerokai paseno ir prieštarauja šiuolaikiniams Elektros energetikos, Gamtinių dujų ir rengiamam Šilumos įstatymui. Naujojoje Energetikos įstatymo redakcijoje turėtų būti aiškiai suformuluotos ir Komisijos, kaip rinkos reguliuotojo, funkcijos, teisės bei pareigos.

2. Elektros ūkio reguliavimas

2.1. Kainodara Lietuvos elektros rinkoje

Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymas apibrėžė naujus elektros energetikos sektoriaus veiklos principus bei nustatė naujus kainodaros reikalavimus. Tai buvo padaryta atsižvelgiant į dominuojančios sektoriuje akcinės bendrovės “Lietuvos energija” reorganizavimą bei siekiant įgyvendinti Europos Sąjungos direktyvų reikalavimus dėl elektros rinkos kūrimo.

Pagal Elektros energetikos įstatymą tiekti elektros energiją vartotojams turi nepriklausomi arba visuomeniniai tiekėjai. Visuomeninių tiekėjų funkcijas privalo vykdyti skirstomųjų tinklų įmonės. Įvykus elektroenergetikos pertvarkai ir atsiradus atskiroms įmonėms, sąnaudos persiskirsto pagal technologinius etapus, kainos turi būti įvardintos kiekvienai įmonei. Elektros energetikos įstatymas nustatė, kad perdavimo, skirstymo paslaugų kainos bei visuomeniniai elektros energijos tarifai yra reguliuojami, nustatant kainų ir tarifų viršutinės ribas. Kainų viršutinės ribos (“kainų kepurės”) įvedimas natūralios monopolijos įmonei reiškia skatinamąjį reguliavimą, kai sudaroma galimybė mažinant sąnaudas uždirbti daugiau pelno. Šias ribas nustato Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija, remdamasi elektros tinklų įmonių pateiktų planuojamų trejų metų elektros energijos būtinų sąnaudų ir pelno analize, taip pat lygindama su gerą praktinį pavyzdį turinčių analogiškų įmonių duomenimis.

Bendru atveju visiems vartotojams elektros energijos kaina susideda iš elektros energijos gamybos, tiekimo, perdavimo, įskaitant papildomas paslaugas, ir skirstymo paslaugų, priklausomai nuo to, iš kurios įtampos tinklų vartotojas gauna elektros energiją, kainų. Pavyzdžiui, vartotojams, kurie gauna elektros energiją iš 0,4 kV įtampos elektros tinklų, kaina susideda iš elektros energijos gamybos, visuomeninio tiekėjo, perdavimo paslaugos, įskaitant papildomas paslaugas, skirstymo paslaugos vidutinės įtampos tinklų ir skirstymo paslaugos žemos įtampos tinklų kainų.

Elektros energetikos įstatymas nustato, kad elektros energetikos rinka šalyje kuriama laisviesiems suteikiant vartotojams reguliuojamojo trečiosios šalies dalyvavimo teisę bei teisę sudaryti tiesiogines elektros energijos tiekimo sutartis su elektros energijos tiekimo licencijas turinčiais gamintojais. Tokie vartotojai vadinami laisvaisiais vartotojais. Elektros energijos kaina laisviesiems vartotojams ir vartotojams, negalintiems pasirinkti tiekėjo, skiriasi tuo, kad laisviesiems vartotojams elektros energijos gamybos kaina ir elektros energijos tiekėjo kaina gali būti sutartinė.

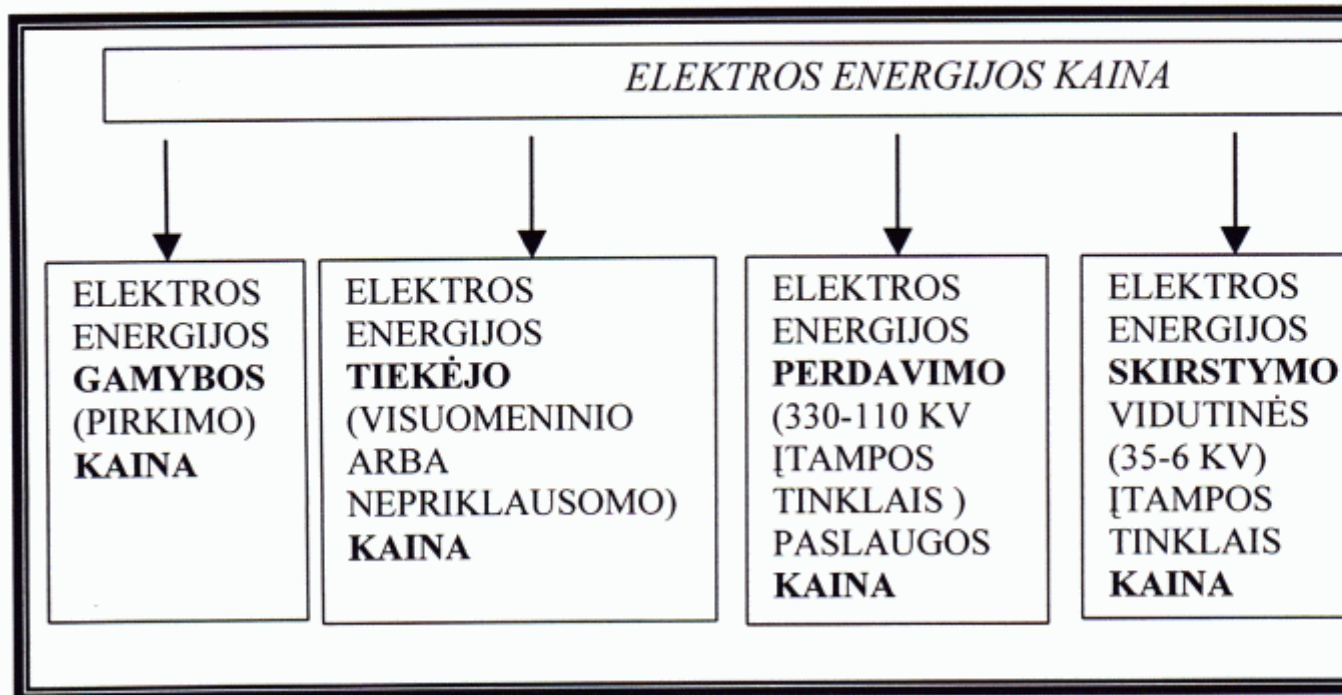
Elektros energijos gamintojų ir nepriklausomų tiekėjų licencijas turinčių gamintojų parduodamos elektros energijos ir rezervinės galios kainos nereguliuojamos. Jos nustatomos sutarties šalių tarpusavio susitarimu arba aukcione.

Įgyvendinant elektros energijos rinką šalyje, 2001 m. birželio mėn. buvo patvirtintas Elektros energijos kainų skaičiavimo metodikos papildymas. Pagal jį buvo galima skaičiuoti elektros energijos perdavimo aukštos įtampos tinklais, skirstymo vidutinės įtampos tinklais ir skirstymo žemos įtampos tinklais bei papildomų paslaugų kainas iki atskirų energetikos įmonių išskaidymo. Tai buvo tarpinių kainų skaičiavimo principų nustatymas pereinamuoju laikotarpiu.

Šiuo metodikos papildymu buvo padėtas pagrindas elektros energijos kainos išskaidymui pagal technologinius etapus: elektros energijos gamyba, tiekimas, perdavimas ir skirstymas (žr. 2 pav.). Tai reiškia, kad vietoj buvusios vienos elektros energijos kainos atsiranda 5 kainos, atspindinčios po buvusios vertikaliai integruotos AB "Lietuvos energija" reorganizavimo veiksiančių gamybos (elektrinių), perdavimo (AB "Lietuvos energija") ir skirstymo bei tiekimo (Vakarų skirstomieji tinklai ir Rytų skirstomieji tinklai) ar kitų įmonių, užsiimančių nepriklausomo tiekėjo veikla, sąnaudas ir pelną.

2 pav.

Elektros energijos kainos po elektros energetikos ūkio reorganiz

Šis kainos išskirstymas taip pat reiškia, kad sudaromos sąlygos konkurencijai gamyboje ir tiekime. Vartotojai matys, kiek už prekę (elektros energija) ir paslaugą (tiekimas, perdavimas, skirstymas) jie moka.

2001 m. spalio mėn. patvirtinta Laisvųjų elektros energijos vartotojų statuso suteikimo tvarka. Nuo 2002 m. sausio 1 d. tokia teisė suteikiama vartotojams, kurių įrenginiuose, esančiuose tuo pačiu adresu, praėjusiais metais sunaudota daugiau nei 20 mln. kWh elektros energijos. Atsižvelgdama į Elektros energetikos įstatymo reikalavimus bei į jo nuostatų įgyvendinimo galimybes, Komisija suteikė laisvojo vartotojo statusą AB "Achema", AB "Akmenės cementas", AB "Alytaus tekstilė", AB "Dirbtinis pluoštas", AB "Ekranas", AB "Grigiškės", AB "Klaipėdos kartonas", AB "Kauno ketaus liejykla", AB "Klaipėdos mediena", AB "Lifosa", AB "Mažeikių nafta", AB "Panevėžio stiklas". Šie laisvieji elektros energijos vartotojai užima apie penktadalį elektros energijos pardavimų rinkos Lietuvoje.

Šios metodikos įteisino elektros energijos kainos išskaidymo lygį bei buvo įvestas skatinamasis reguliavimo principas – kainų viršutinių ribų nustatymas, kuriuo siekiama įgyvendinti šiuos kainodaros

tikslus:

- kainos turi skatinti elektros energetikos įmones teikti paslaugas vartotojams mažiausiais kaštais;
- kainos turi pagrįstai ir tiksliai atspindėti atitinkamos elektros energetikos veiklos sąnaudas, teikiant paslaugas vartotojams ir sąnaudų įtraukimą dėl vartotojų poreikių;
- kainos turi užtikrinti pakankamas elektros energetikos įmonių pajamas;
- kainų struktūra turi būti suprantama vartotojams, kad leistų apskaičiuoti mokesčius bei numatyti veiksnius, sąlygojančius kainos pokyčius;
- kainos turi būti pakankamai stabilios, vengiant didelių bei dažnų kainos svyravimų;
- kainų struktūra turi būti pakankamai lanksti, kad atitiktų sąnaudų pasikeitimus, nors tai ir konfliktuotų su stabilumo reikalavimu;
- kainos neturi diskriminuoti vartotojų ar jų grupių bei remtis kryžminiu subsidijavimu.

Remiantis šiomis metodikomis perdavimo tinklų operatorius bei skirstomųjų tinklų operatoriai skaičiuos teikiamų perdavimo ir skirstymo paslaugų kainas. Komisija nustato pradinį atitinkamų elektros energetikos įmonių pajamų lygį trejiems metams ir, atsižvelgiant į nenumatytų pasikeitimų, elektros energijos kiekio poveikio, indeksavimo bei korekcijos koeficientus, apskaičiuojamos bei nustatomos atitinkamų veiklų kainų viršutinės ribos. Tinklų operatoriai bei tiekėjai perskaičiuoja šias ribas kasmet, pateikdami skaičiavimus Komisijai pagrįstumui patikrinti. Jie taip pat nustato konkrečias elektros energijos tarifų ir paslaugų kainas, neviršijančias viršutinės kainų ribos.

Koregavimo koeficientai yra kaip rodiklis, nusakantis, kas daro įtaką kainos pokyčiams:

- nenumatytų pasikeitimų koeficientas įvertina išorinių veiksnių (mokesčiai, komunalinės paslaugos ir kiti veiksniai) pokyčių poveikį;
- elektros energijos kiekio poveikio koeficientas – elektros energijos kiekio pokyčio lyginant su praėjusiais metais poveikį;
- indeksavimo koeficientas – infliaciją bei Komisijos nustatomą įmonės veiklos efektyvumą;
- korekcijos koeficientas – įmonės pajamų viršijimą/nesurinkimą priklausomai nuo taikomos kainų diferencijavimo struktūros. Jų įvedimas taip pat supaprastina elektros energijos kainų nustatymo procedūrą.

Nustatant kainas taip pat yra įvertinamos viešuosius interesus atitinkančių paslaugų kainos. Sąnaudos viešuosius interesus atitinkančioms paslaugoms pirkti nustatomos pagal Vyriausybės nustatytą Viešuosius interesus atitinkančių paslaugų elektros energetikos sektoriuje sąrašą ir Ūkio misterijos patvirtintas Įpareigojimų teikti viešuosius interesus atitinkančias paslaugas davimo taisykles.

Naujai patvirtintos elektros energijos kainų skaičiavimo metodikos leidžia tiksliau prognozuoti elektros energijos kainų pokyčius, sudaro prielaidą elektros energetikos įmonių darbo skaidrumui, teisingesniam sąnaudų paskirstymui vartotojams pagal sistemos sąnaudų padidėjimą jų poreikiams tenkinti bei sudaro sąlygas vartotojams laisvai pasirinkti elektros energijos tiekėją, t.y. kurti konkurencinę rinką gamyboje ir tiekime. Atskiriant elektros tinklų operatoriaus veiklą nuo visuomeninio tiekėjo veiklos, išvengiama kryžminio subsidijavimo. Energetikos įmonės gali gauti daugiau pelno, jei padidins veiklos efektyvumą. Perdavimo ir skirstomųjų tinklų įmonės turi teisę savarankiškai keisti kainas per trejų metų laikotarpį, tačiau neviršyti viršutinės ribos.

Reguliuojamos energetikos įmonės turi teisę kainų viršutinės ribos taikymo trukmės laikotarpiu savarankiškai keisti konkrečias kainas, neviršydamos nustatytų ribų. Jei nauja kaina apskaičiuota nesilaikant nustatytų metodų arba yra klaidinga, diferencijavimo principai diskriminuoja vartotojus ar jų grupę, tai įmonė Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos reikalavimu privalo jas ištaisyti ne vėliau kaip per 30 dienų.

Įmonės, mažindamos sąnaudas ir siekdamos didesnio efektyvumo bei pelno, turi užtikrinti elektros energetikos sistemos patikimą darbą, pasinaudojimą tinklais, vartotojų aptarnavimo kokybę.

Metodikose yra nustatyta pelno riba. Jeigu pasibaigus ūkiniams finansiniams metams įmonė viršija 10 proc. rentabilumą (pelno iš perdavimo ar skirstymo veiklos santykis su įstatiniu kapitalu), kitais metais kainos viršutinė riba būtų koreguojama 50 proc. rentabilumo viršijimo suma, o jei įmonė viršija 15 proc. rentabilumą – koreguojama visa rentabilumo viršijimo suma virš 15 proc. rentabilumo ir 50 proc. virš 10 proc. rentabilumo.

Elektros energijos perdavimo paslaugos ir skirstymo paslaugos, visuomeninės elektros energijos kainos diferencijuojamos į tarifų tipus tam, kad per tarifų struktūrą būtų tiksliau bei lanksčiau atspindėtos sąnaudos ir taip siekiama didesnio veiklos efektyvumo. Kainų diferencijavimas turi remtis pajamų lygio nepasikeitimu esant įvairiems diferencijavimo variantams. Kainų diferencijavimo principai bei skaičiavimai aprobuojami Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos.

Gamintojams, užimantiems daugiau kaip 25 procentus elektros energijos pardavimų rinkos Lietuvoje, elektros energijos kaina diferencijuojama į galios ir energijos dedamąsias. Pelno dydis skaičiuojamas nuo įmonės įstatinio kapitalo ir neturi viršyti Valstybės vertybinių popierių metinių palūkanų normos, pakeltos 2 punktais. Gamintojas, parduodamas elektros energiją ir galią laisviesiems vartotojams arba tiekėjams, negali viršyti nustatytų reguliuojamų kainų ir turi prisiimti sau riziką, jei dirbdamas rinkos sąlygomis nesurinktų reikiamų pajamų dėl to, kad elektros energiją ar galią pardavė mažesne kaina, nei apskaičiuota.

Atsižvelgiant į Elektros energetikos įstatymo bei Europos Sąjungos nuostatas dėl elektros energijos gamybos dereguliavimo, konkrečias galios ir elektros energijos kainas nustato ir tvirtina patys gamintojai. Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija kontroliuoja patvirtintų kainų skaičiavimų pagrįstumą. Konkrečios sutartys dėl galios ir energijos pirkimo galimos tik Komisijai peržiūrėjus pateiktas kainas.

Rezervinės galios kaina gamintojui, užimančiam daugiau kaip 25 procentus rezervinės galios rinkos, nustatoma įvertinus sąnaudas maksimaliai galimam rezervinės galios panaudojimui ir pelną, kuris nuo įstatinio kapitalo neturi viršyti Valstybės vertybinių popierių metinių palūkanų normos, pakeltos 2 punktais. Rezervinę galią elektros energijos tiekimo kokybės ir patikimumo laipsniui užtikrinti užsako perdavimo tinklo operatorius, kuris pasirenka užsakomos rezervinės galios šaltinį ir nustato rezervinės galios kiekį, priklausomai nuo energetikos sistemos poreikio atitinkamo rezervo rūšiai. Rezervinės galios kainos tikslinamos kasmet. Su perdavimo tinklo operatorium gamintojas suderina užsakomą vidutinę metinę rezervinę galią bei numatomą panaudoti galią ir pagal šią tvarką apskaičiuoja rezervinės galios kainą, kurią ir taiko sudarant sutartis tarp gamintojo ir perdavimo tinklo operatoriaus dėl rezervinės galios pirkimo.

2001 m. gruodžio mėn. patvirtinta Balansavimo energijos kainos reguliavimo tvarka, reglamentuojanti balansavimo energijos, balansavimo paslaugos bei nebalanso kainų skaičiavimo ir taikymo principus. Vadovaujantis šia tvarka rinkos operatorius apskaičiuotų balansavimo energijos ir balansavimo paslaugos kainas tiekėjams (vartotojams) ir gamintojams. Šios kainos būtų taikomos, jei rinkos dalyvių sudarytose elektros energijos tiekimo sutartyse (tiekimo ir vartojimo grafikuose) nustatyti elektros energijos kiekiai neatitiktų faktiškai sunaudotų kiekių.

Laisvieji vartotojai gali pirkti energiją iš visuomeninių ar nepriklausomų tiekėjų ir gamintojų. Kadangi rinkos dalyvių sudarytose elektros energijos tiekimo sutartyse (tiekimo ir vartojimo grafikuose) sutarti kiekiai neatitiks faktiškai sunaudotų kiekių, trūkstami balansavimo elektros energijos tiekėjui kiekiai

tiekami iš rinkos operatoriaus, o pertekliniai balansavimo elektros energijos gamintojui kiekiai superkami rinkos operatoriaus. Dalyvaudami konkurencinėje rinkoje tiekėjai ir gamintojai turi būti atsakingi už subalansuotus elektros energijos tiekimo ir vartojimo kiekius dar prieš juos sureguliuojant. Taigi mokėjimai už nesubalansuotus kiekius skatina tiekėjus ir gamintojus ne tik pirkti (ar parduoti) elektros energiją žemiausia kaina, bet ir kiek galima tiksliau numatyti savo vartotojo elektros energijos suvartojimą (ar gamybą). Mokėjimai už balanso nesilaikymą apskaičiuojami remiantis perdavimo tinklo operatoriaus sąnaudomis rezervinėms galioms.

2.2. Elektros kainų nustatymas

2.2.1. AB "Lietuvos energija" ūkinės veiklos analizė ir tarifų nustatymas

AB "Lietuvos energija" tiekiamos elektros energijos kainos 2001 metais nesikeitė. Tokios jos buvo nustatytos dar 1999 m. gruodžio mėnesį.

2001 metais AB "Lietuvos energija" dirbo pelningai, nepaisant to, kad elektros energijos suvartojimas šalyje buvo mažesnis nei planuotas nustatant kainas. Pagal Lietuvos apskaitos principus audituotas grynasis pelnas sudarė 159,4 mln. Lt, pelnas iš aktyvinės elektros energijos pardavimo šalyje ir eksporto sudarė apie 91 mln. Lt.

Šalies viduje elektros energijos suvartojimas 2001 metais, lyginant su praėjusiais metais padidėjo ir sudarė 7160 mln. kWh, tačiau jis nepasiekė tokio lygio, koks buvo įskaičiuotas nustatant elektros energijos kainą 1999 m. pabaigoje. Tada jis buvo planuotas 7545 mln. kWh. 2000 metais suvartojimas šalyje sudarė 6813,7 mln. kWh, eksportas - 1478,9 mln. kWh.

2001 metais suvartojimas šalyje, lyginant su planuotu, buvo mažesnis 385 mln. kWh, tačiau eksportas vietoje planuotų 2000 mln. kWh padidėjo iki 4161 mln. kWh. Lyginant pajamas su planuotomis, iš Lietuvos vartotojų jos buvo mažesnės 77,4 mln. Lt, o iš eksporto padidėjo 48,7 mln. Lt. Pelnas nuo planuoto 110 mln. Lt sumažėjo iki 91 mln. Lt. Pagrindiniai AB "Lietuvos energija" veiklos rodikliai pateikti 1 lentelėje.

1 lentelė

AB "Lietuvos energija" ūkinės veiklos rodikliai 1998 - 2001 metais

	Mato	1998 m.	1999 m.	2000 m.	2001 m. 1998-
Rodikliai	vnt.	faktas	faktas	Nustatant kainą	faktas
Gamybiniai rodikliai					
Eksportas	mln. kWh	6466,1	3305	2000	1478,9
Parduota energija Lietuvoje	mln. kWh	7541,5	7181,0	7545,0	6813,8
Parduota energija – iš viso	mln. kWh	14007,6	10486,0	9545,0	8292,7

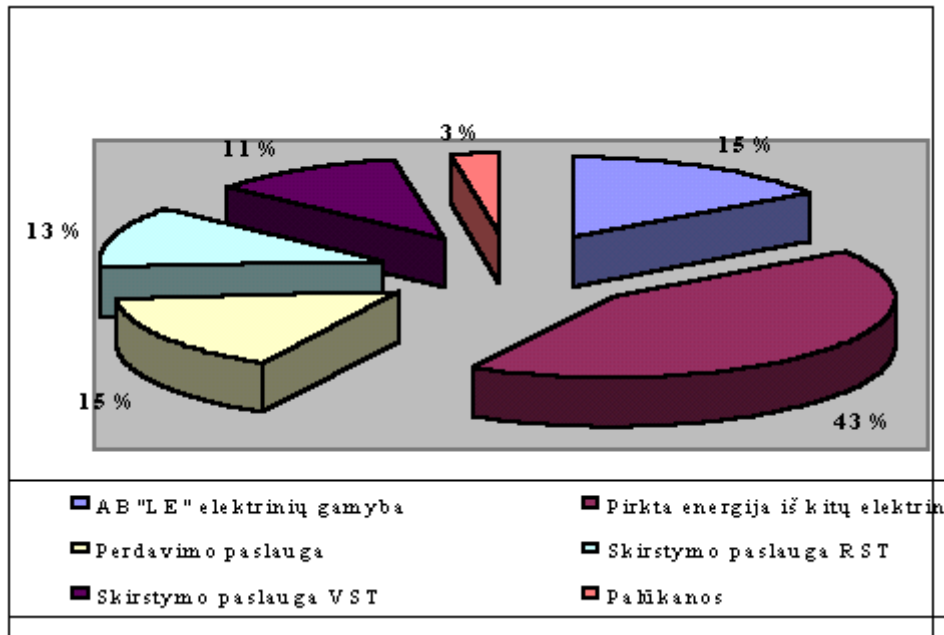
Ūkinės veiklos rodikliai					
Gauta pajamų	mln. Lt	1700,3	1385,7	1571,8	1362,8
iš jų: Lietuvoje	mln. Lt	1161,8	1113,5	1410,6	1268,4
už eksportą	mln. Lt	538,5	272,2	161,2	94,4
Sąnaudos –iš viso	mln. Lt	1597,5	1360,4	1459,4	1311,9
Sąlyginai pastovios sąnaudos AB"LE"	mln. Lt	648,6	614	646,9	605,1
Pelnas	mln. Lt	99,2	22,3	110	48,5
Išvestiniai rodikliai					
Vidutinė pardavimo kaina	ct/kWh	12,14	13,21	16,47	16,43
iš jos: šalies vartotojams	ct/kWh	15,41	15,51	18,7	18,62
už eksportą	ct/kWh	8,33	8,24	8,06	6,38
Sąnaudos 1 kWh pagaminti ir patiekti- iš viso	ct/kWh	11,4	12,97	15,29	15,82

Sąlygiškai pastovios sąnaudos per dvejus metus nuo kainų nustatymo sumažėjo nuo 646,9 iki 575,5 mln. Lt. Nusidėvėjimo ir amortizacijos sąnaudos, lyginant su planuotomis, padidėjo 39,5 mln. Lt. Iš jų apie 20 mln. Lt bendrovės valdybos pritarimu nuo 2001 m. sausio 1 d. patikslintų ilgalaikio materialiojo ir nematerialiojo turto nusidėvėjimo ekonominių normatyvų, taip pat dėl turto vertės padidėjimo dėl investicijų arba remontų, didinančių turto vertę. Remontų sąnaudos mažėjo dėl to, kad dalis jų, numatytų įtraukti į savikainą, buvo perkelta į turtą, nes jos sudarė daugiau nei 50 proc. remontuojamo objekto vertės, ir į sąnaudas nurašoma per amortizacinius atskaitymus. Mokesčių, darbo užmokesčio sąnaudų lygis išliko tas pats kaip ir nustatant kainas 1999 metais. Palūkanos sudarė 44,6 mln. Lt ir sumažėjo 18,9 mln. Lt.

AB "Lietuvos energija" 2001 metais buvo atskyrusi sąskaitas pagal technologines grandis. Atskirai buvo apskaitomos sąnaudos gamyboje, perdavimo ir skirstymo veikloje. Visoje elektros energijos savikainoje didžiausią dalį sudarė elektros energijos gamybos sąnaudos. Gamybos sąnaudos – tai AB "Lietuvos energija" priklausančių elektrinių gaminamos elektros energijos ir pirktos energijos sąnaudos. Sąnaudų pasiskirstymą pagal technologines grandis iliustruoja 3 pav. Palūkanų sąnaudos yra neskirstomos pagal technologines grandis, todėl jos pavaizduotos kaip atskira sudedamoji dalis.

3 pav.

AB "Lietuvos energija" 2001 m. sąnaudos pagal technologines grandis

Vyriausybė pritarė 2001 m. rugpjūčio 14 d. AB "Lietuvos energija" reorganizavimo grafikui bei 2001 m. spalio 29 d. reorganizavimo projektui, kurį, vadovaujantis Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių bei Lietuvos Respublikos specialiosios paskirties akcinės bendrovės "Lietuvos energija" reorganizavimo įstatymų nuostatomis, parengė tarptautinio konkurso būdu parinktas patarėjas – CIBC World Markets vadovaujamas konsorciumas. Vykdamas AB "Lietuvos energija" reorganizavimą, nuo 2002 m. sausio 1 d. turėjo pradėti veikti naujos elektros energijos perdavimo ir skirstymo įmonės ir joms turėjo būti nustatytos viršutinės kainų ribos pagal Elektros energetikos įstatymo reikalavimus. Pagal reorganizavimo grafiką naujos kainų ribos ir kainos turėjo būti nustatytos iki 2001 m. lapkričio 30 d. Užtrukus įstatymo įgyvendinimui (tą savo nutarimu pripažino ir Vyriausybė), naujai įsikūrusioms įmonėms kainos buvo nustatytos nuo 2002 m. sausio 1 d.

Reorganizavimo projekte, kuris buvo pateiktas ir Seimui, buvo numatyta, kad vidutinė elektros energijos pardavimo kaina šalyje 2002 metais turi sudaryti 19,75 ct/kWh ir neturi priklausyti nuo elektros energijos eksporto. 2000-2001 metais galiojusiose elektros energijos kainose, kai vienintelis elektros energijos tiekėjas buvo vertikalčiai integruota įmonė AB "Lietuvos energija", elektros energijos perdavimo ir paskirstymo sąnaudų dalis, aptarnaujant 110 kV ir aukštesnės įtampos tinklus, sudarė 32 proc., 35-6 kV įtampos tinklus – 30 proc. ir aptarnaujant 0,4 kV įtampos tinklus – 38 proc. bendro energijos perdavimo ir paskirstymo sąlyginai pastovių sąnaudų. Įvykus reorganizacijai, AB "Lietuvos energija" tenkanti dalis, aptarnaujant 110 kV ir aukštesnės įtampos tinklus, vietoj 32 proc. tapo apie 20 proc. Taigi turėjo mažėti elektros energijos, realizuojamos iš aukštos įtampos tinklų, kainos ir atitinkamai padidėti elektros energijos, realizuojamos iš žemesnės įtampos tinklų, kainos.

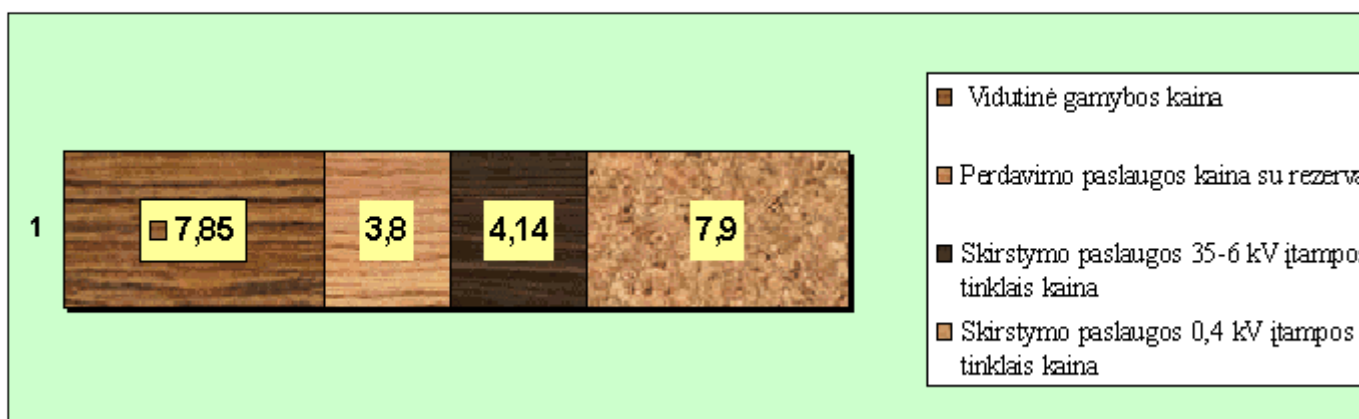
Išanalizavus bendrovės darbo rodiklius ir įvertinus tai, kad, įsigaliojus Elektros energetikos įstatymui ir reorganizavus AB "Lietuvos energija," nuo 2002 m. sausio 1 d. veiks atskiros bendrovės, t.y. AB "Lietuvos energija" kaip perdavimo tinklo operatorius, naujai įsikūrusios AB "Rytų skirstomieji tinklai" ir AB "Vakarų skirstomieji tinklai" bei AB "Lietuvos elektrinė", reikėjo nustatyti jų teikiamų paslaugų kainas. Pagal naują kainų skaičiavimo tvarką jau nebebuvo galima eksporto pajamomis sumažinti vidutinės šalies vartotojų kainos, nes įsikūrus atskiroms įmonėms nėra kaip įvertinti eksporto pajamų arba jas padalinti tarp atskirų bendrovių. Atsižvelgiant į AB "Lietuvos energija" reorganizavimo projektą ir įvertinus tai, kad vartojimas yra sumažėjęs, lyginant su planuotu, nustatant vidutinę 18,7 ct/kWh elektros energijos kainą, skaičiuotina vidutinė kaina šalies vartotojams pakilo iki 19,75 ct/kWh. Perdavimo paslaugos kaina buvo nustatyta 3,8 ct/kWh, skirstymo paslaugos kaina

vidutinės įtampos tinklais - 4,14 ct/kWh, skirstymo paslaugos kaina žemos įtampos tinklais - 7,9 ct/kWh (4 pav.). Šios kainos patvirtintos 2001 m. I ketvirčiui, paliekant galioti visas su gamintojais 2001 metams sudarytas elektros energijos pirkimo sutartis.

Nustatant kainas, kurios įsigaliojo nuo 2002 m. sausio 1 d., Komisija vadovavosi Energetikos įstatymu bei atsižvelgė į naujus teisės aktus elektros energetikos sektoriuje ir vykstančius struktūrinius AB “Lietuvos energija” pokyčius. Energetikos įstatymas reglamentuoja, kad elektros energijos kainos nustatomos įvertinus būtinas išlaidas elektros energijos gamybai, pirkimui, transportavimui ir plėtrai, t.y. energetikos įmonių pajamos turi dengti jų būtinas išlaidas.

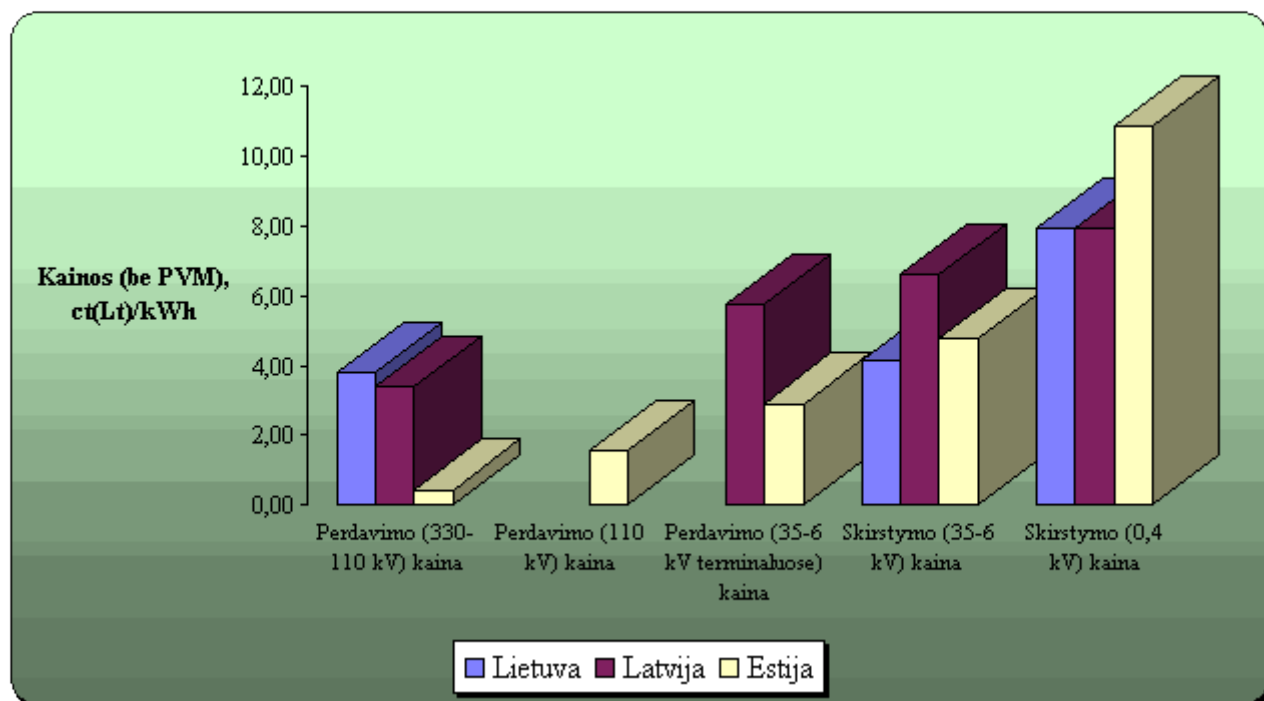
4 pav.

AB “Lietuvos energija” išskaidyta kaina pagal technologines grandis, galiosianti 2002 metų I ketvirtį

5 pav.

Elektros energijos perdavimo ir skirstymo kainos Baltijos šalyse

2.2.2. Ignalinos AE ūkinės veiklos analizė

Ignalinos AE gaminamos elektros energijos kaina buvo patvirtinta 1999 m. gruodžio mėn. ir galiojo iki 2000 m. gruodžio 31 d. Tų pačių metų rugsėjo 27 d. Ignalinos AE pateikė prašymą padidinti elektros energijos kainą iki 8,55 ct/kWh, tačiau Komisija priėmė sprendimą nedidinti kainos, o pratęsti kainos galiojimą iki 2001 m. birželio 30 d., o po to - iki 2001 m. gruodžio 31 d.

2001 m. spalio 25 d. Ignalinos AE pateikė naują prašymą dėl elektros energijos tarifo nustatymo. Pateiktas prašymas padidinti elektros energijos kainą iki 9,728 ct/kWh nuo 2002 m. sausio 1 d. nebuvo nagrinėjamas, nes pagal Elektros energetikos įstatymą gamintojų kainos neturi būti reguliuojamos. Tačiau gamintojui, užimančiam daugiau kaip 25 procentus pardavimų rinkos šalies vidaus vartotojams, Komisija turėjo nustatyti kainos reguliavimo tvarką. Komisija parengė ir 2001 m. lapkričio mėn. patvirtino Elektros energijos ir rezervinės galios kainos reguliavimo tvarką gamintojams ir nepriklausomiems tiekėjams, užimantiems daugiau kaip 25 procentus rinkos. Ši tvarka kartu nustatė ir rezervinės galios kainos reguliavimo tvarką gamintojui, užimančiam daugiau kaip 25 procentus rezervų rinkos. Pagal šią tvarką, Ignalinos AE valdymo organas patvirtina galios bei energijos kainas ir pateikia Komisijai skaičiavimus šių kainų pagrįstumui patikrinti. Įstatymu įteisintas kainų nustatymo liberalizavimas leidžia įmonei savarankiškai ir daug lanksčiau veikti elektros energijos rinkoje, parduoti elektros energiją tiesiogiai laisviesiems vartotojams už sutartinę kainą. Tam IAE pati turi rūpintis gauti nepriklausomo tiekėjo licenciją. Taip pat Ignalinos AE gali gauti leidimą eksportuoti elektros energiją ir tai daryti ne per tarpininkus.

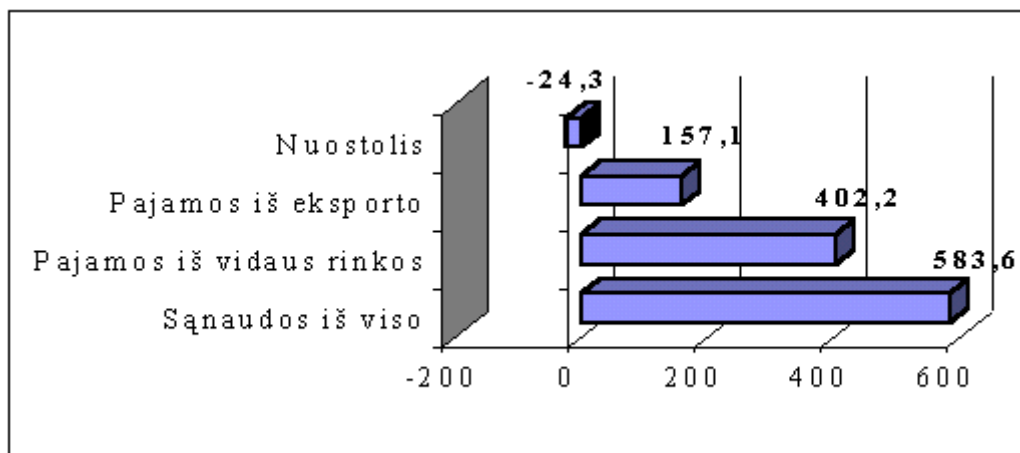
2001 metais Ignalinos AE pardavė apie 10240 mln. kWh elektros energijos, iš jos šalies vidaus rinkai daugiau kaip 6159 mln. kWh. Likusią elektros energiją AB "Lietuvos energija" eksportavo, mokėdama IAE nuo 3,7 ct/kWh iki 5,0 ct/kWh, priklausomai nuo to, už kokią kainą ir kokiais šaliai eksportuodavo. Iš eksporto Ignalinos AE uždirbo apie 157,1 mln. Lt pajamų. Nustatant, tiksliau paliekant 2001 metais galioti seną 7,04 ct/kWh kainą, buvo nutarta, kad šalies vidaus vartotojai dengs 3/4 pastoviuųjų elektrinės sąnaudų, o kitą dalį įmonė turi padengti pajamomis iš eksporto.

Per 2001 metus IAE pastoviosios sąnaudos sudarė 399,8 mln. Lt, tai yra 26,2 mln. Lt daugiau nei 2000 metais. Materialinės sąnaudos, lyginant su 2000 metais, padidėjo 13,5 mln. Lt, iš jų dėl remonto - 3,3 mln. Lt, nusidėvėjimas ir amortizacija padidėjo 4,9 mln. Lt, darbo užmokesčio lėšos kartu su priskaitymais socialiniam draudimui - 2 mln. Lt, mokesčiai išaugo 1 mln. Lt, iš jų didžiausia dalis tenka mokesčiams už gamtos išteklius. Dėl gamybos augimo didėjo vandens, sunaudoto gamybos procese, apimtys, o tuo pačiu ir mokestis už jį.

Valstybės įmonės Ignalinos AE ūkinės veiklos rezultatas iš elektros energijos verslo per 2001 metus yra 24,3 mln. Lt nuostolių (6 pav.)

6 pav.

Ignalinos AE ūkinės veiklos rezultatas 2001 metais

2001 metais Ignalinos AE būtinos surinkti pajamos tiesiogiai priklausė nuo parduotos elektros energijos kiekio. Nuo gaunamų pajamų priklausė ne tik elektrinės veikla elektros energijos gamyboje, tačiau ir įvairių specifinių sąlygiškai pastovių sąnaudų, nebūdingų kitoms elektrinėms, dengimas, pvz., policijos ir priešgaisrinės apsaugos išlaikymas, radioaktyvių atliekų tvarkymas, atskaitymai į savivaldybių rėmimo bei eksploatacijos nutraukimo fondus, branduolinės saugos reikalavimų vykdymas ir pan.

Įsigaliojus Elektros energetikos įstatymui, elektros energetika grindžiama komerciniais santykiais, todėl patys vartotojai gali pasirinkti gamintojus ir pirkti elektros energiją iš mažesnes kainas siūlančių elektrinių. Iš Ignalinos AE elektros energijos bus perkama ne tik pagal poreikį, bet ir atsižvelgiant į tai, ar jos kaina nebus didesnė už kitų elektros energijos gamintojų kainas. Ignalinos AE pageidaujama 9,728ct/kWh kaina 2002 metams, atsižvelgiant į kitų elektros energijos gamintojų veiklos rodiklius bei įstatymu vartotojams suteiktą teisę pasirinkti gamintoją, dar labiau sumažintų perkamos iš Ignalinos AE elektros energijos apimtis.

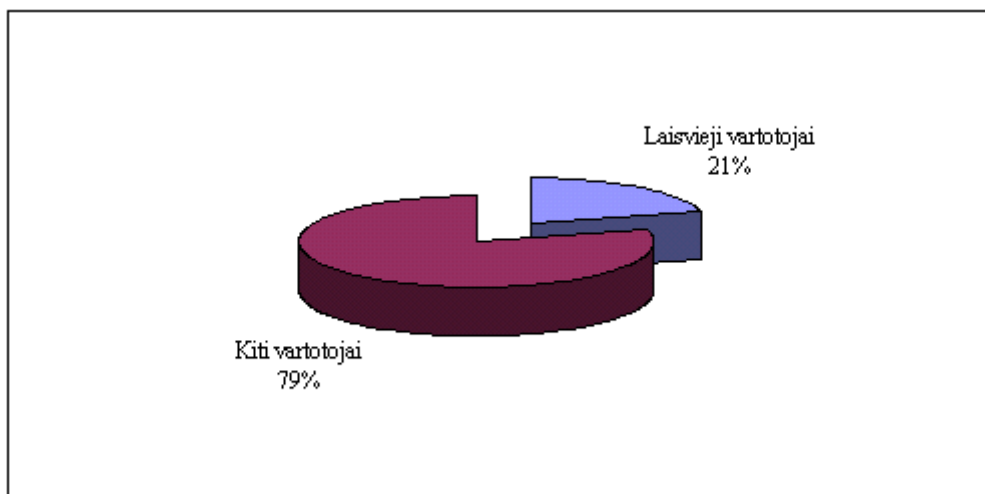
Mažėjant elektros energijos pardavimo apimtims, Ignalinos AE dirbtų nuostolingai, neužtikrintų anksčiau minėtų sąnaudų dengimo. Tačiau įsigaliojus Elektros energetikos įstatymui, konkurencija vidaus ir užsienio rinkose bei elektros energijos poreikis lemtų tai, kad ir ateityje elektrinė negautų pageidaujamo pajamų, ir liktų nedengiama dalis elektrinės sąlygiškai pastovių sąnaudų. Antra vertus, Komisija mano, kad vartotojai turi mokėti už elektros energiją tiek, kiek ji kainuoja ir neturėtų per elektros energijos kainą dengti visų su Ignalinos AE susijusių ar jos išlaikymo išlaidų. Dėl šių sąnaudų bei tinkamų rinkos sąlygoms pajamų gavimo būdų nustatymo ir koregavimo buvo būtinas strateginis Vyriausybės sprendimas. Tokių sprendimų reikalingumas buvo pateiktas ir AB "Lietuvos energija"

reorganizavimo bei privatizavimo patarėjų CIBC World Markets konsorciumo parengtuose dokumentų projektuose. Kadangi numatoma I Ignalinos AE bloką uždaryti iki 2005 metų, tai reikia apsispręsti, kaip iki to laiko ir vėliau būtų išlaikoma elektrinė bei formuojami būtini lėšų fondai: mažinant Ignalinos AE išlaidas, restruktūrizuojant šią įmonę, didinant eksporto apimtį, įvedant papildomą mokestį elektros energijos vartotojams, iš biudžeto lėšų.

Komisijos nuomone, Ignalinos AE sąlygiškai pastovių sąnaudų, tiesiogiai nesusijusių su elektros energijos gamyba, dengimas neturėtų tiesiogiai priklausyti nuo elektros energijos realizavimo apimčių. Tai sudarytų prielaidas elektrinei nedidinti elektros energijos kainos bei geriau užtikrintų specifinių sąnaudų dengimą. 2001 metų pabaigoje Vyriausybė patvirtino viešuosius interesus atitinkančias paslaugas elektros energetikos sektoriuje, tarp kurių visuomeniniai ir nepriklausomi elektros energijos tiekėjai bei laisvieji vartotojai, importuojantys elektros energiją, privalo sumokėti atominės energetikos darbo saugumo užtikrinimo, atliekų saugojimo ir laidojimo išlaidas.

7 pav.

Elektros energijos rinkos atvėrimas 2002 m.

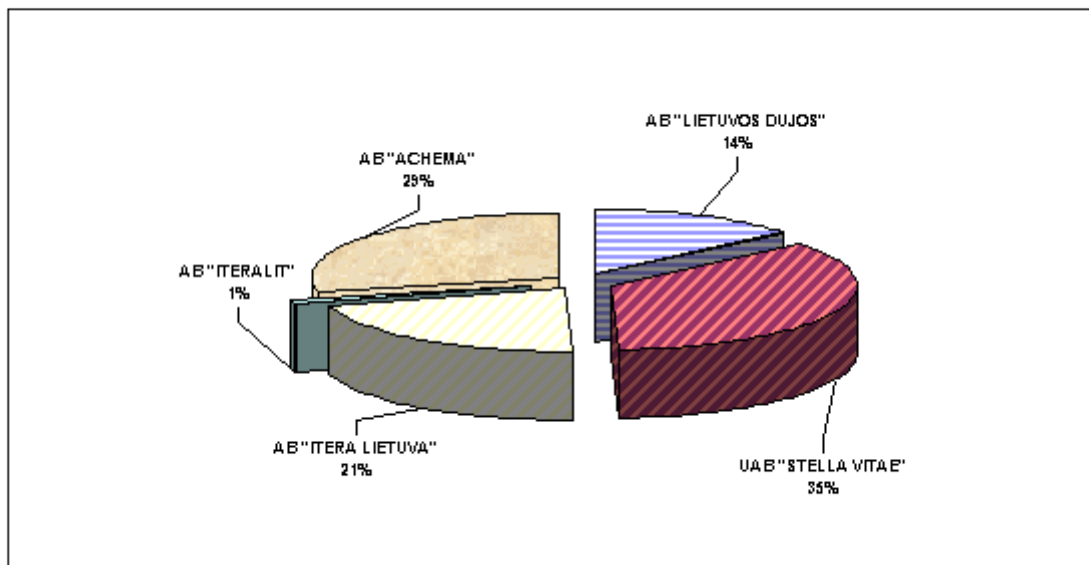
3. Gamtinių dujų ūkio reguliavimas

3.1. Gamtinių dujų tiekimas ir vartojimas

Lietuvoje 2001 metais buvo suvartota 2681 mln. kub. metrų dujų, tai yra 3,9 proc. daugiau nei praėjusiais metais. AB "Lietuvos dujos" 2001 metais nupirko 864,6 mln. kub. metrų dujų, t.y. 31 proc. nuo bendro Lietuvoje suvartoto kiekio.

8 pav.

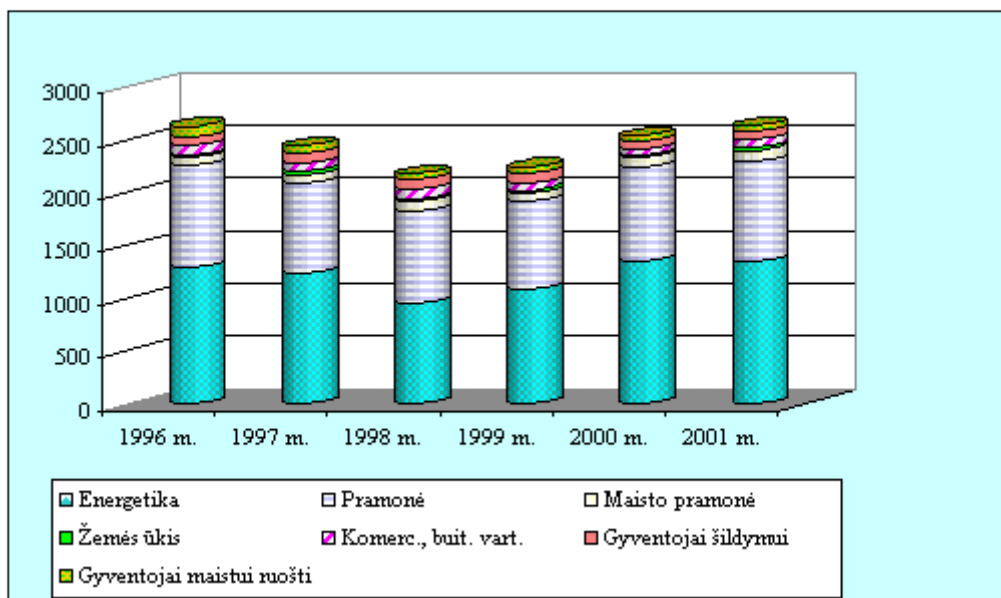
Dujų tiekėjai ir jų patiekti kiekiai 2001 metais (iš viso 2681 mln. m³)

Gamtinių dujų vartotojus suskirsčius pagal jų veiklos sritis, energetika tampa stambiausia dujų vartotoja Lietuvoje. Komerciniai, buitiniai vartotojai ir gyventojai nesuvartoja nei 10 proc. nuo bendro kiekio.

9 pav.

Gamtinių dujų suvartojimas pagal vartotojų grupes 1996 - 2001 metais, (mln. m³)

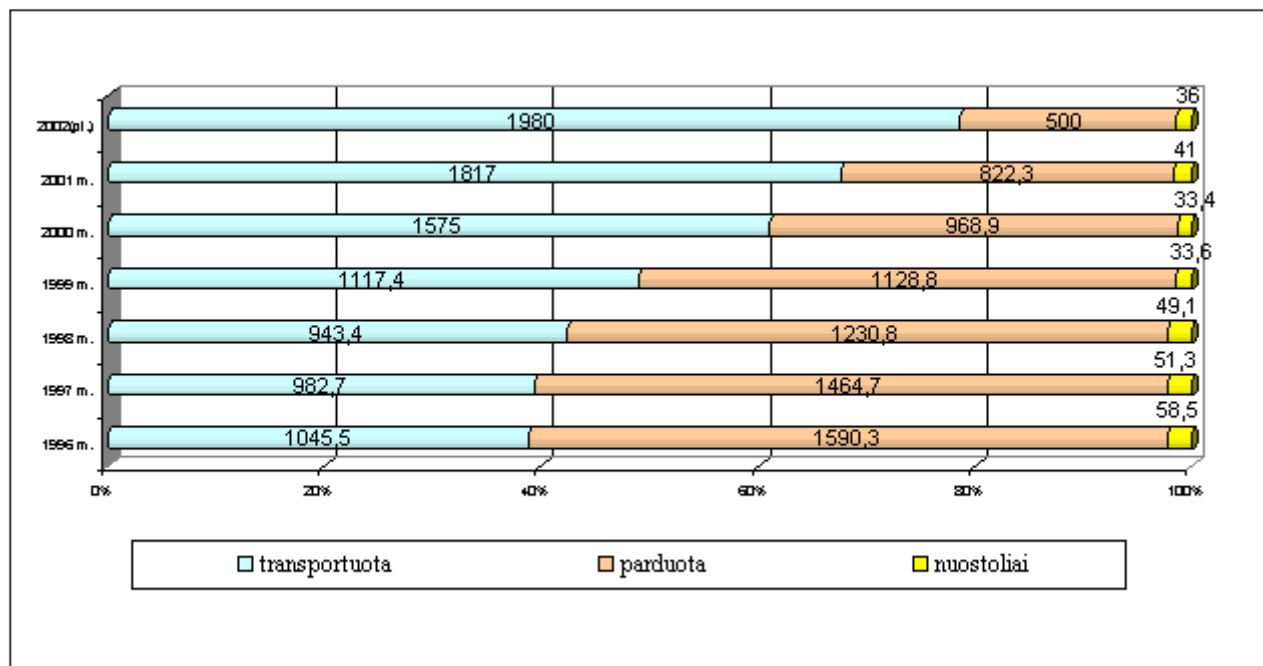
Analizuojant gyventojus kaip vartotojų grupę, pastebimas dujų suvartojimo svyravimas šildymuisi (palyginus su 2000 m. padidėjo apie 9 proc., o lyginant su 1999 m. sumažėjo 13 proc.) ir palaiptnis mažėjimas maisto ruošimui (atitinkamai sumažėjo apie 5 proc. ir 9 proc., lyginant su 1999 m.)

Iš viso AB "Lietuvos dujos" per 2001 metus pardavė 822,3 mln. kub. metrų dujų ir tai 18 proc. mažiau nei 2000 metais. AB "Lietuvos dujos" pardavimai mažėjo, nes stambieji vartotojai dujas pirko iš kitų tiekėjų.

Stambiausi vartotojai, kurie suvartoja daugiau nei 15 mln. kub. metrų dujų per metus, galėjo gamtines dujas pirkti iš kitų tiekėjų sutartinėmis kainomis ir lyginant su 1999 metais transportavimo kaina išaugo 1,8 karto (AB “Lietuvos dujos” dujas pardavinėjo brangiau nei kiti tiekėjai). Gamtinių dujų pardavimas ir transportavimas nuo 2280 mln. kub. metrų dujų 1999 metais padidėjo iki 2681 mln. kub. metrų dujų 2001 metais.

10 pav.

Gamtinių dujų pardavimas ir transportavimas 1996 - 2002 metais (mln. m3)

3.2. Metodiniai klausimai

Nuo 2001 m. liepos mėn. įsigaliojus Gamtinių dujų įstatymui, pasikeitė kainodaros principai. Iš kilo būtinybė parengti naują Gamtinių dujų kainų skaičiavimo metodiką. Rengiant metodiką, vadovautasi Gamtinių dujų įstatymo, Europos Sąjungos direktyvų reikalavimais, buvo išnagrinėta ir pritaikyta užsienio šalių kainodaros praktika, konsultavo specialistai iš Danijos, naudotasi Regioninės energetikos reguliuotojų asociacijos narių patirtimi.

Patvirtinta naujoji Gamtinių dujų skaičiavimo metodika taikoma nustatant gamtinių dujų perdavimo ir paskirstymo kainų viršutines ribas reguliuojamiesiems vartotojams trejiems metams. Metodikoje numatyta nuostata, kad viršutinė dujų perdavimo ir paskirstymo kainų riba kasmet koreguojama priklausomai nuo infliacijos, Komisijos nustatytų efektyvumo koeficientų, dujų suvartojimo apimčių pasikeitimo, bei kitų, nuo įmonės veiklos nepriklausančių veiksnių kaitos. Dujų įmonės kasmet gali nustatyti konkrečias perdavimo ir paskirstymo kainas, neviršijančias nustatytos viršutinės ribos. Šios kainos taikomos “pašto ženklų” principu, nepriklausomai nuo perdavimo ir paskirstymo atstumo. Skirstymo kainos skiriasi tik nuo to, kuriai kategorijai priklauso tas vartotojas.

Naujoje metodikoje dujų vartotojai skirstomi į reguliuojamuosius ir laisvuosius. Reguluojamieji vartotojai pagal suvartojamų dujų kiekį per metus diferencijuojami į 6 grupes. Laisvieji vartotojai (elektrinės; vartotojai, kurie sunaudoja daugiau nei 15 mln. m3 dujų per metus; vartotojai, kurių sistemos tiesiogiai prijungtos prie magistralinių dujotiekių; paskirstymo įmonės, kurių dujų sistemos

tiesiogiai prijungtos prie magistralinių dujotiekių) gali pasirinkti dujų tiekėją ir dujas pirkti sutartinėmis kainomis. Konkretus šiems vartotojams perduotas ir paskirstytas ar pateiktas dujų kiekis ir pareikšta (užsakyta) galia nustatoma sutartimis su dujų įmone. Už dujų transportavimą laisvieji vartotojai moka pagal dvinarę kainą, susidedančią iš pastoviosios dalies, atspindinčios konkretaus vartotojo galią (t.y. jo poreikį sistemos maksimumo metu) ir kintamosios dalies, priklausančios nuo suvartotų dujų kiekio. Metodikoje numatyta, kad pastovios dalies mokėjimo koeficientas yra nustatomas trejiems metams, atsižvelgiant į vartotojų klasifikaciją bei ataskaitinių duomenų analizės rezultatus. Mokėjimo kintamoji dalis skaičiuojama pagal metodikoje pateiktą formulę.

Reguliuojamiesiems vartotojams dujų perdavimo kaina ir jos viršutinė riba skaičiuojama nustačius vidutinę dujų perdavimo kainą, o dujų paskirstymo bei dujų kainos ir jų viršutinės ribos skaičiuojamos pagal vartotojų grupes. Metodikoje atskirai, kaip to reikalauja Gamtinių dujų įstatymas, skaičiuojama tiekimo kaina kiekvienai vartotojų grupei (be perkamų dujų kainos).

Gamtinių dujų kainų reguliuojamiesiems vartotojams viršutinė riba perskaičiuojama kas pusę metų, priklausomai nuo iš užsienio perkamų dujų kainų pasikeitimo, o kartą per metus – ir dėl perdavimo bei paskirstymo kainų viršutinės ribos korekcijos.

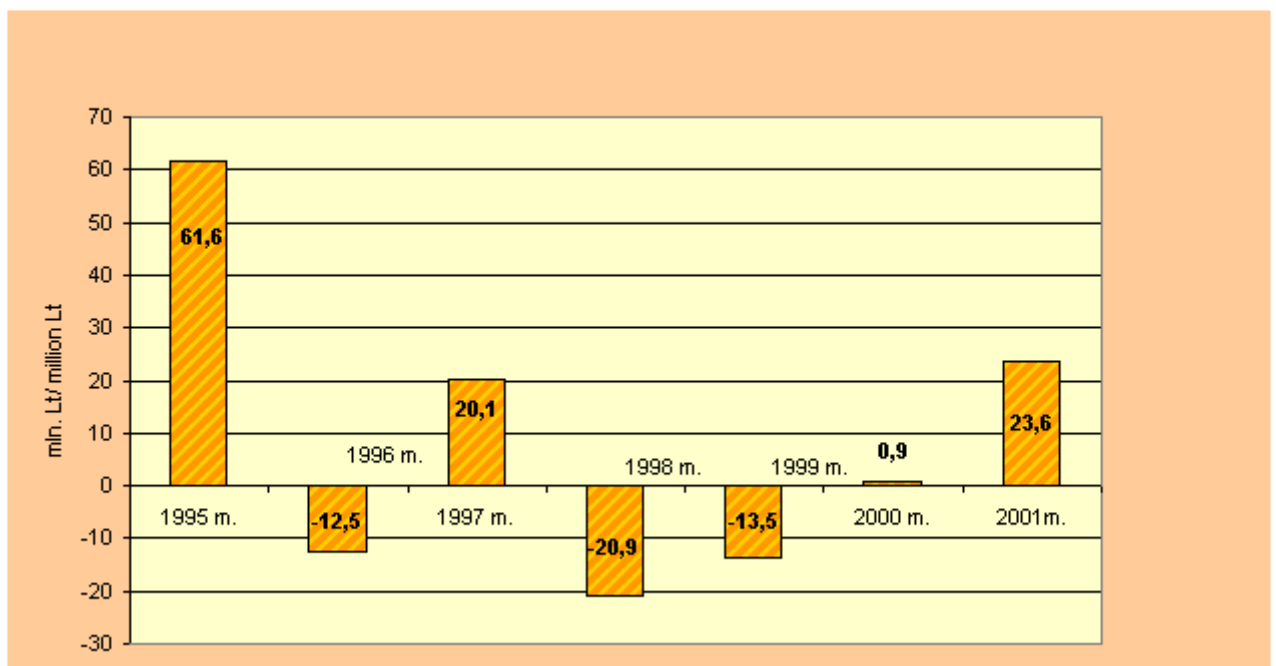
Komisija, vykdydama Gamtinių dujų įstatymo nuostatas, parengė ir patvirtino Gamtinių dujų laisvųjų vartotojų pripažinimo tvarką ir pagal ją 18 įmonių suteikė laisvojo vartotojo statusą.

3.3. Gamtinių dujų kainos

AB “Lietuvos dujos” 2001 metais dirbo pelningai ir audituoto balanso duomenimis gavo 23,6 mln. Lt ikimokestinio pelno. 2000 metais bendrovė gavo 0,9 mln. Lt ikimokestinio pelno.

11 pav.

AB “Lietuvos dujos” ikimokestinis pelnas

AB “Lietuvos dujos” 2001 m. kovo 16 d. kreipėsi į Komisiją, prašydama suderinti naujas gamtinių

dujų pardavimo vartotojams bei dujų transportavimo magistraliniais ir skirstomaisiais dujotiekiais kainas. Dujų kainas 2001 m. vasario 26 d. nustatė bendrovės valdyba, o 2001 m. kovo 13 d. prašymui kreiptis į Komisiją pritarė bendrovės stebėtojų taryba. Gamtinių dujų kainų peržiūrėjimą sąlygojo importuojamų gamtinių dujų kainų didėjimas bei kainos augimas tiekiant kaloringesnes dujas.

Komisija, išanalizavusi bendrovės ūkinę – finansinę veiklą, 2,63 mln. Lt sumažino bendrovės eksploatacines sąnaudas. Magistraliniuose dujotiekiuose darbo užmokesčio sąnaudos buvo sumažintos 1,44 mln. Lt, materialinės sąnaudos - 1,52 mln. Lt. Dėl nepagrįstai perkeltų administracinių išlaidų į magistralinių dujotiekių sąnaudas, skirstomųjų dujotiekių eksploatacinės sąnaudos nustatytos 106,43 mln. Lt, dalį sąnaudų (0,77 mln.litų) perkeliant iš magistralinių dujotiekių į skirstomuosius.

Naujos gamtinių dujų kainos įsigaliojo nuo 2001 metų gegužės 1 d. Vidutiniškai dujų kainos padidėjo 9%. Gyventojams, vartojantiems dujas maistui ruošti padidėjo 3,1 %, o vartojantiems dujas ir šildymui – 6,6%. 3-7 grupės vartotojams dujos pabrango 10-20%. Toks nevienodas kainų padidėjimas susijęs su padidėjusia iš Rusijos perkamų dujų kaina, kai AB “Lietuvos dujos” eksploatacinės sąnaudos iš esmės nesikeičia. Kadangi šių eksploatacinių sąnaudų didesnę dalį tenka padengti smulkiesiems vartotojams, jiems kainos augo mažiau. Vartotojams, kurie per metus suvartoja daugiau kaip 15 mln. m³ (perkantiems dujas iš AB “Lietuvos dujos”) dujų kaina padidėjo 5,5%. Buvo patvirtintos dujų transportavimo kainos magistraliniais dujotiekiais bei transportavimo kainos skirstomaisiais dujotiekiais pagal vartotojų grupes.

Patvirtinus naujas gamtinių dujų kainas, į Komisiją kreipėsi Lietuvos stiklininkų asociacija, Vilniaus, Kauno, Panevėžio stiklo gamybos įmonės su prašymu peržiūrėti dujų transportavimo kainas skirstomaisiais dujotiekiais. Stiklo gamyboje dujos produkcijos savikainoje sudaro apie 30%, o alternatyvaus kuro technologiškai panaudoti negalima. Komisija atsižvelgė į pagrįstus stiklininkų prašymus ir 25 proc. sumažino stiklo gamybos įmonėms dujų transportavimo kainas skirstomaisiais dujotiekiais.

Komisija 2001 m. gruodžio 17 d. gavo AB “Lietuvos dujos” raštą, kuriame buvo prašoma 2001 metais galiojusias kainas pratęsti 2002 metų pirmajam pusmečiui. Prie rašto pateiktas valdybos bendrovės nutarimo išrašas, kuriame pritariama administracijos prašymui pratęsti kainų galiojimą.

Komisija, atsižvelgusi į AB “Lietuvos dujos” prašymą pratęsti gamtinių dujų kainų galiojimą, ir į tai, kad bendrovė nepateikė duomenų pagal gamtinių dujų skaičiavimo metodikos reikalavimus bei neįgyvendino gamtinių dujų įstatymo 10 str. numatytos atskiros buhalterinės apskaitos pagal veiklos rūšis, pratęsė nuo 2001 m. gegužės 1 d. galiojusias kainas iki 2002 m. birželio 30 d.

4. Energetikos įmonių licencijavimas

Lietuvos Respublikos gamtinių dujų ir elektros energetikos įstatymuose Komisijai numatytos naujos funkcijos. Tai gamtinių dujų ir elektros energijos perdavimo, skirstymo ir tiekimo licencijų išdavimas ir licencijuojamos veiklos kontrolė. Šiai veiklai vykdyti Komisijoje 2001 m. balandžio mėn. buvo įkurtas Licencijų skyrius. Skyriaus funkcijos - nagrinėti gamtinių dujų ir elektros energijos perdavimo, skirstymo ir tiekimo įmonių prašymus ir rengti Komisijos dokumentus dėl atitinkamų licencijų išdavimo, vykdyti licencijuojamos veiklos kontrolę, nagrinėti investicijų atsipirkimo pagrįstumą, skundus dėl teisės naudotis gamtinių dujų ir elektros energijos perdavimo ar skirstymo sistema.

Licencija - tai dokumentas, suteikiantis teisę licencijos turėtojui jame nustatytais sąlygomis vykdyti licencijuojamą veiklą. Licencijavimo tikslai - sudaryti teisinės prielaidas, užtikrinančias saugų, patikimą ir efektyvų energijos tiekimą vartotojams, užtikrinti veiklos viešumą, sąžiningą konkurenciją,

santykių su vartotojais aiškumą, konkretizuoti įmonių bei reguliuojančios institucijos santykius, paskatinti investuotojų pasitikėjimą. Siekiant šių tikslų, būtina nustatyti tam tikras visoms įmonėms vienodas veiklos sąlygas bei užtikrinti tų sąlygų laikymąsi.

4.1. Licencijų parengimas

Vykdydama Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. birželio 19 d. nutarimu Nr. 743 patvirtintų Gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo ir tiekimo licencijavimo taisyklių reikalavimus, Komisija parengė ir patvirtino prašymo išduoti ar papildyti licenciją formą bei licencijų perduoti, paskirstyti, laikyti ir tiekti gamtines dujas formas, kuriose buvo nustatytos tipinės gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo ir tiekimo veiklos sąlygos.

2001 m. pabaigoje, atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. gruodžio 5 d. nutarimu Nr. 1474 patvirtintų Veiklos elektros energetikos sektoriuje licencijavimo taisyklių nuostatas, Komisija parengė prašymo išduoti arba pakeisti elektros energijos perdavimo, skirstymo ir tiekimo licencijas formos projektą bei elektros energijos perdavimo, skirstymo ir tiekimo licencijų formų projektus, tačiau šie dokumentai Komisijos patvirtinti jau 2002 m. pradžioje.

Visose licencijose reglamentuotas licencijuojamos veiklos sąlygas galime suskirstyti į tokias pagrindines dalis:

1) įpareigojimas vykdyti reikalavimus elektros energijos ar dujų perdavimo, skirstymo ir tiekimo įmonei, nustatytus Lietuvos Respublikos įstatymuose ir kituose teisės aktuose. Kaip ir bet kokia kita įmonė, elektros energijos ar dujų perdavimo, skirstymo ir tiekimo licencijų turėtojai privalo laikytis įstatymų, vykdyti kituose teisės aktuose nustatytus reikalavimus;

2) įpareigojimai dėl sistemos eksploataavimo, plėtros, saugaus ir patikimo elektros energijos ar dujų tiekimo užtikrinimo. Elektros energijos ir dujų perdavimo, skirstymo ir dujų laikymo sistemų eksploataavimo, plėtros, eksploataavimo ir tiekimo saugumo, patikimumo reikalavimai taip pat yra nustatyti įstatymuose, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimuose, kituose teisės aktuose. Įstatymuose numatyta, kad elektros energijos ir dujų perdavimo ar skirstymo įmonės, jeigu įvykdytos techninės sąlygos, prijungia prie savo sistemų vartotojų sistemas. Vartotojai padengia prijungimo išlaidas, o jeigu reikia, ir sistemos našumo padidinimo išlaidas, o prijungimo įkainių dydį nustato prijungiančios perdavimo ir skirstymo įmonės, suderinusios su Komisija. Elektros energijos ir dujų perdavimo ar skirstymo įmonės, vykdydamos atitinkamas licencijų sąlygas, kasmet turi atlikti sistemos naudojimo analizę, įvertinti sistemos plėtros perspektyvas, suderinti su Komisija prijungimo įkainių dydžius ir prijungti prie sistemos visus to pageidaujančius licencijoje apibrėžtos teritorijos vartotojus;

3) santykiai su vartotojais ir sistemos naudotojais. Licencijų perduoti ir skirstyti elektros energiją ar dujas turėtojai nustatyta tvarka turi leisti naudotis sistema tiekėjams ir laisviesiems vartotojams, sudaryti atitinkamas sutartis. Licencijos turėtojų sudaromose dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo ir tiekimo sutartyse turi būti numatytos Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatytos standartinės (pavyzdinės) sąlygos;

4) transportavimo paslaugų ir elektros energijos ar dujų kainos ir jų nustatymas. Viršutines dujų ir elektros energijos perdavimo, skirstymo ir tiekimo kainas (išskyrus tiekimo laisviesiems vartotojams) nustato Komisija. Įmonės turi teisę nustatyti ir kitas kainas, neviršijančias Komisijos nustatytų kainų ribų;

5) įpareigojimai dėl veiklos skaidrumo užtikrinimo. Pagal įstatymus energetikos įmonės turi tvarkyti atskirą buhalterinę apskaitą kiekvienai licencijuojamai veiklai. Vertikalios ar horizontalios integracijos įmonės privalo įmonės patiriamas sąnaudas ir gaunamas pajamas paskirstyti atitinkamoms veikloms, o metams pasibaigus, atlikti licencijuojamos veiklos sąnaudų auditą;

6) informacijos teikimo reglamentavimas. Licencijų turėtojai Komisijos nustatyta tvarka turi teikti Komisijai ketvirtines ir metines ataskaitas apie licencijuojamą veiklą, įvairius sąnaudų rodiklius,

sąnaudų audito rezultatus;

7) reguliuojančios institucijos vaidmuo;

8) sankcijos už licencijuojamos veiklos pažeidimus. Už licencijoje nurodytų licencijuojamos veiklos sąlygų pažeidimus Komisija gali sustabdyti ar panaikinti licencijos galiojimą arba skirti baudą.

4.2. Licencijų išdavimas

2001 m. rugsėjo 28 d. AB "Lietuvos dujos" pateikė prašymus išduoti licencijas perduoti, paskirstyti, laikyti ir tiekti gamtines dujas. Įvertinus pateiktus dokumentus, AB "Lietuvos dujos" buvo išduotos licencijos perduoti ir paskirstyti gamtines dujas. Licencija laikyti gamtines dujas neišduota, nes AB "Lietuvos dujos" neturi gamtinių dujų talpyklų. Licencijos tiekti gamtines dujas išdavimas atidėtas iki AB "Lietuvos dujos" įvykdys Vyriausybės patvirtintose Gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo ir tiekimo licencijavimo taisyklėse nustatytus reikalavimus licencijos tiekti gamtines dujas siekiančiai įmonei.

Atsižvelgiant į taisyklėse numatytas nuostatas dėl tiekiamų dujų draudimo, kurių dujų tiekimo įmonės negali įvykdyti, pateiktas pasiūlymas Vyriausybei pakeisti Gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo ir tiekimo licencijavimo taisykles. Tačiau iki šiol taisyklių nuostatos nepakeistos, todėl AB "Lietuvos dujos" tiekia gamtines dujas reguliuojamiems vartotojams be gamtinių dujų tiekimo licencijos.

Pagal Lietuvos Respublikos gamtinių dujų įstatymo 2, 5, 8, 12, 15, 20, 21, 22, 23 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymą (Žin., 2001, Nr. 56-1980) licencija tiekti gamtines dujas išduodama tik gamtinių dujų tiekimui reguliuojamiems vartotojams. Praktiškai licencija tiekti gamtines dujas bus išduodama tik AB "Lietuvos dujos". Kitiems tiekėjams, tiekiantiems dujas laisviesiems vartotojams, licencijos tiekti gamtines dujas nereikia. Manome, kad ši įstatymo nuostata turėtų būti pakeista, kadangi šiuo atveju dujų tiekėjų veikla, kaip ir iki įstatymo priėmimo, nėra kontroliuojama, t.y. dujų tiekimo laisviesiems vartotojams patikimumas užtikrinamas tik tiek, kiek tai numatyta tarpusavio sutartyse. Vyriausybė, siekdama sudaryti vienodas sąlygas visiems gamtinių dujų tiekėjams, inicijavo Gamtinių dujų įstatymo pakeitimą.

4.3. Licencijuojamos veiklos kontrolė

Pagal įstatymus licencijuojamą veiklą kontroliuoja Komisija. Komisija kontroliuos visas minėtas licencijos turėtojų veikas, t.y. teisės aktų reikalavimų laikymąsi (pirminiame etape atkreipiant dėmesį į probleminių klausimų sprendimą), vertins kitų kontroliuojančių institucijų pranešimus, kontroliuos taikomų kainų nustatymą ir taikymą, veiklos skaidrumo, sąžiningos konkurencijos principų laikymąsi, nagrinės vartotojų skundus, bus analizuojamos įmonių pateikiamos ataskaitos, vertinamas jų finansinis likvidumas ir kiti rodikliai.

Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas reguliuojamų kainų ir pagal tas kainas teikiamų paslaugų kokybės atitikimui. Šiuo metu Lietuvoje, priešingai negu daugelyje Europos šalių, teisės aktuose nėra nustatyti nei gamtinių dujų, nei elektros energijos paskirstymo ir tiekimo paslaugų standartai. Licencijų skyrius parengė ES ir kai kurių JAV taikomų standartų apžvalgą ir išsiuntė suinteresuotoms institucijoms. Derinant Gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo, tiekimo ir vartojimo taisyklių projektą, Ūkio ministerijai buvo pateiktos pastabos dėl būtinybės nustatyti paslaugų kokybės standartus. Manome, kad ateityje tokie standartai bus nustatyti, ir tai leis efektyviau vykdyti licencijuojamų įmonių veiklos kontrolę.

5. Centralizuotos šilumos ūkio reguliavimas

5.1. Šilumos ūkio instituciniai pokyčiai

2001 metais toliau vyko Lietuvos miestų ir rajonų šilumos tinklų nuomos konkursai, sutartyse dažnai vadinami "Šilumos ūkio modernizavimu ir renovacija". Šilumos ūkis Lietuvoje yra pasenęs, susidėvėjęs, įrenginiai neefektyvūs, paveldėtos (primestos) skolos, blogi apyvartumo rodikliai. Šiam ūkiui modernizuoti reikalingi dideli finansiniai ištekliai. Savivaldybių tarybos ima kreditus iš bankų arba, siekdamos pritraukti užsienio ir šalies investuotojus, ilgam laikui nuomoja šilumos ūkio objektus. Bendra Lietuvos - Prancūzijos įmonė UAB "Litesko", laimėjusi šešių savivaldybių paskelbtus šilumos ūkio nuomos konkursus, įsteigė savo filialus Alytuje, Palangoje, Marijampolėje (įskaitant ir Kazlų Rūdą), Kelmėje, Telšiuose ir Vilkaviškyje.

UAB "Energijos taupymo centras" yra įkūrusi tris dukterines įmones Akmenės, Prienų ir Ukmergės rajonuose, kuriuose nuomuoja vietinius šilumos ūkio objektus.

UAB "Suomijos energija" su Švenčionių rajono savivaldybe įkūrė bendrą įmonę UAB "Švenčionių energija", pasidalindama šios šilumos tiekimo įmonės akcijas. Anksčiau jau buvo įkurta UAB "Joniškio energija", o artimiausiu metu numatoma įkurti ir bendrą įmonę su SPUAB "Biržų šilumos tinklai".

Į visas šias išnuomotas šilumos tinklų bendroves ir įsteigtas bendras įmones per 15 metų numatoma investuoti apie 241,4 mln. Lt (UAB "Litesko" - 180,2, UAB "Energijos taupymo centras" - 35,2 ir UAB "Suomijos energija" - 25 mln. Lt). Šiuo metu jau yra investuota 50 mln. Lt (atitinkamai 27,92; 9 ir 13,1 mln. Lt).

2001 metų pabaigoje Prancūzijos kompanija "Dalkia" laimėjo konkursą nuomoti Vilniaus šilumos tinklus.

5.2. Šilumos kainų analizė

2001 metais padidėjo tik gamtinių dujų kainos, o mazuto ir kitų kuro rūšių kainos netgi sumažėjo, todėl Komisija, palyginus su 2000 metais, iš šilumos tiekėjų gavo mažiau prašymų didinti šilumos kainas. Iš viso gauti 63 prašymai dėl centralizuotai tiekiamos šilumos ir karšto vandens kainų derinimo.

Rajoninės ir didžiųjų miestų šilumos tiekimo bendrovės pateikė 16 prašymų, 47 prašymai buvo gauti iš smulkiųjų šilumos tiekėjų, kurie per metus pagamina mažiau negu 10 tūkst. MWh.

AB "Panevėžio šilumos tinklai" pateikė prašymą dėl naujos 11,84 ct/kWh centralizuotai tiekiamos šilumos kainos derinimo. Ankstesnė – 10,36 ct/kWh buvo suderinta dar 1997 m. liepos mėnesį. Per tą laikotarpį centralizuotai tiekiamos šilumos pardavimas vartotojams sumažėjo 27 proc., išaugo elektros energijos bei kuro kainos. Bendrovė 2000 metais iš centralizuotai tiekiamos šilumos gamybos ir realizacijos patyrė 11,6 mln. Lt nuostolio. Išnagrinėjus pateiktą medžiagą, Komisija suderino prašytą centralizuotai tiekiamos šilumos kainą. AB "Panevėžio šilumos tinklai" liko vienintelė nedecentralizavusi savo šilumos ūkio ir išsaugojusi vieningą šilumos kainą Šiaurės Rytų Lietuvos rajonuose (Kėdainių, Rokiškio, Pasvalio, Zarasų, Kupiškio).

Prašymą dėl naujos 10,69 ct/kWh centralizuotai tiekiamos šilumos kainos pateikė iki tol mažiausią

šilumos kainą (9,5 ct/kWh) tarp didžiųjų šilumos tiekimo įmonių taikiusi AB "Klaipėdos energija". Rinkoje išaugus kuro kainoms, bendrovės centralizuotai tiekiamos šilumos gamyba tapo nuostolinga. 2000 metais bendrovė patyrė 2,3 mln. Lt nuostolį. Išanalizavus pateiktus šilumos kainos skaičiavimus, Komisija suderino 10,69 ct/kWh centralizuotai tiekiamos šilumos kainą.

UAB "Geoterma" pateikė prašymą derinti 6,07 ct/kWh parduodamos AB "Klaipėdos energija" centralizuotai tiekiamos šilumos kainą. Išnagrinėjus pateiktus šilumos kainos skaičiavimus, Komisija nederino prašomos naujos šilumos kainos, nes tai nebuvo ekonomiškai pagrįsta. Bendrovės veiklos pelningumas, sudarantis 31,5 proc., užtikrina paskolų ir palūkanų grąžinimą. Be to, derinant AB "Klaipėdos energija" centralizuotai tiekiamos šilumos kainą, į sąnaudas buvo įskaičiuota iš UAB "Geoterma" perkama šiluma pagal dabar galiojančią 5,39 ct/kWh šilumos kainą.

Dalis rajoninių bendrovių, įsteigtų po SPAB "Vilniaus šilumos tinklai" reorganizavimo, pasikeitus kuro kainoms, taip pat teikė naujus prašymus dėl centralizuotai tiekiamos šilumos kainų padidininim SPUAB "Trakų šilumos tinklai" buvo suderinta 16,23 ct/kWh centralizuotai tiekiamos šilumos kaina, kuri, palyginus su buvusia po reorganizacijos, padidėjo 9,5 proc., SPUAB "Šalčininkų šilumos tinklai" buvo suderinta 14,51 ct/kWh, padidėjimas - 10,7 proc.

Pasikeitus energetikos išteklių kainoms, UAB "Litesko" pateikė prašymus derinti centralizuotai tiekiamos šilumos kainas filialams "Telšių šiluma" – 13,72 ct/kWh (7,2 proc. didesnę nei buvo Komisijos suderinta), "Kelmės šiluma" – 15,0 ct/kWh (14 proc. mažesnę nei buvo), "Palangos šiluma" – 11,15 ct/kWh, "Vilkaviškio šiluma" – 14,37 ct/kWh (4,8 proc. didesnė) ir "Marijampolės šiluma" – 13,7 ct/kWh (4,4 proc. didesnė).

Reikia pastebėti, jog po SPAB "Alytaus šilumos tinklai" reorganizavimo (2000 metų kovo mėn.) Marijampolės ir Vilkaviškio miestų bei rajonų gyventojams centralizuotai tiekiamos šilumos kainos jau buvo perskaičiuotos du kartus.

Panevėžio UAB "Energijos taupymo centras" išnuomos bendrovės taip pat teikė prašymus kainų derinimui - UAB "Akmenės energija" – 13,88 ct/kWh (10,4 proc. mažesnę nei buvo), UAB "Ukmergės energija" – 12,5 ct/kWh (1,1 proc. mažesnę) ir UAB "Prienujų energija" – 18,2 ct/kWh. Komisija, atsižvelgus į padidėjusias kuro kainas, infliacijos įtaką bei atlikus atitinkamą sąnaudų perskaičiavimą ir įvertinus numatomas investicijas į šilumos ūkį, suderino prašomas kainas.

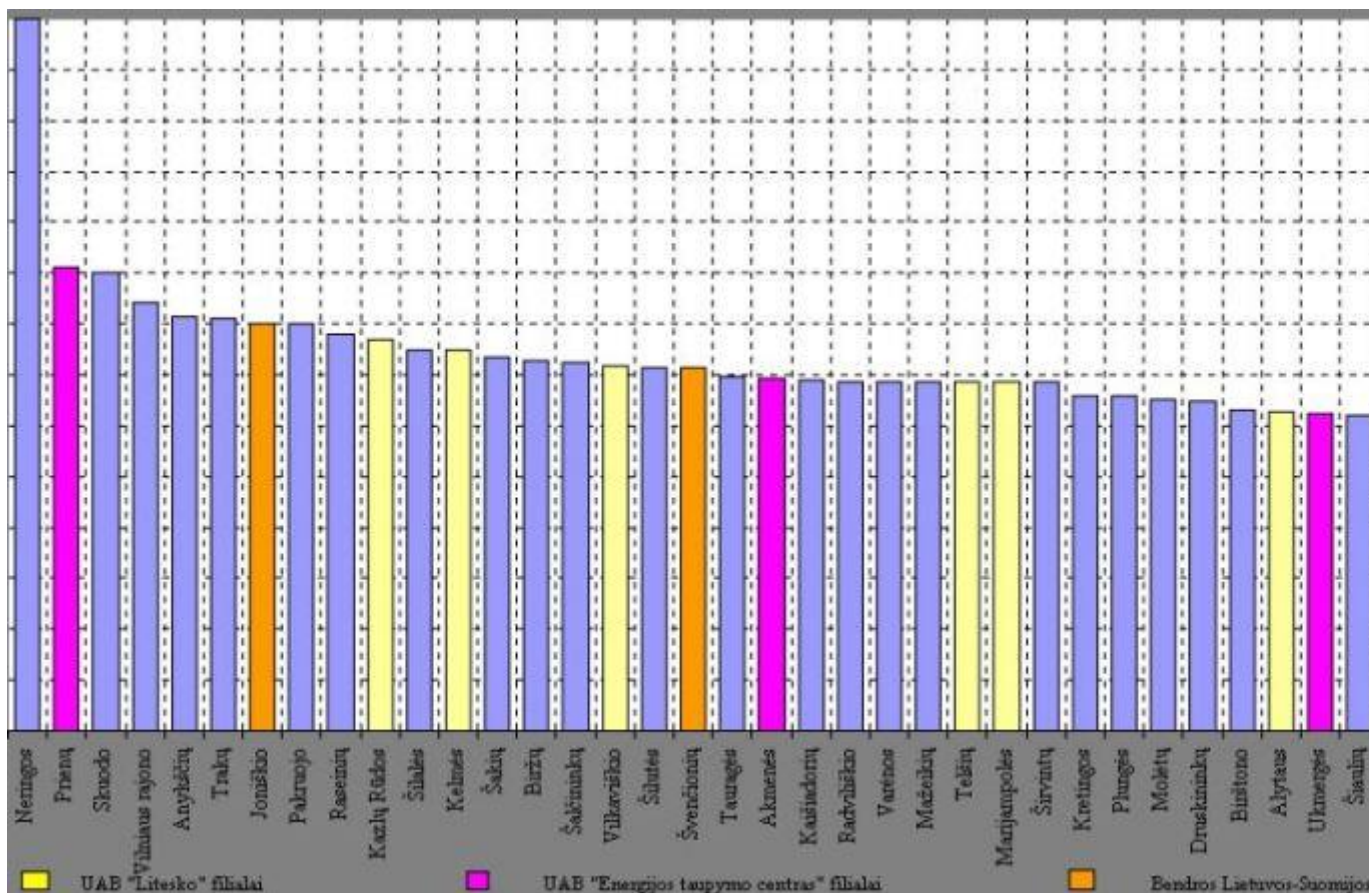
UAB "Švenčionių energija" prašė derinti 14,77 ct/kWh, nors Švenčionių rajono savivaldybė pritarė 13,74 ct/kWh centralizuotai tiekiamos šilumos kainai. Išanalizavus pateiktus šilumos kainos skaičiavimus bei įvertinus Švenčionių rajono savivaldybės pasiūlymus ir sumažinus centralizuotai tiekiamos šilumos sąnaudas 186 tūkst. Lt, buvo nustatyta 14,27 ct/kWh šilumos kaina.

Ukmergės, Širvintų, Akmenės, Švenčionių ir Kelmės rajonų vartotojams tiekiamos šilumos kainos buvo sumažintos nuo 0,13 iki 2,4 ct/kWh. Be to, kai kurios savivaldybės iš savo biudžeto lėšų subsidijuoja šilumos tiekėją ir taip gyventojams sumažina šilumos kainą. Pavyzdžiui, Neringos gyventojai moka tik 14 ct/kWh, nors šilumos tiekimo sąnaudos įmonei sudaro 28 ct/kWh.

Atlikus išsamią didesniųjų šilumos tiekimo bendrovių sąnaudų analizę, 4 mln. 122,2 tūkst. Lt išlaidų buvo pripažintos nepagrįstomis. Smulkiesiems šilumos tiekėjams sąnaudos buvo sumažintos 1 mln. 500,3 tūkst. Lt. Taigi iš viso buvo sutaupyta 5 mln. 622,5 tūkst. Lt. - mažinant klaidingai ar nepagrįstai apskaičiuotas pastoviąsias ir kintamąsias sąnaudas bei normatyvinius šilumos tiekimo nuostolius trasose.

12 pav.

Centralizuotai tiekiamos šilumos kainos didžiuosiuose miestuose ir rajonuose 2001 m.

12 pav. matome, kad mažiausios šilumos kainos, neskaitant Visagino ir Elektrėnų miestų, yra didžiuosiuose miestuose - nuo 10,69 ct/kWh Klaipėdoje iki 12,51 ct/kWh Alytuje, didžiausios Neringoje - 28 ct/kWh, Prienuose - 18,2 ct/kWh, Skuode - 18 ct/kWh.

Mažiausios centralizuotai tiekiamos šilumos kainos suderintos smulkiesiems šilumos tiekėjams SPAB "Stumbras" - 10,2 ct/kWh ir SPUAB "Didžiasalio komunalinės paslaugos" - 10,88 ct/kWh, o aukščiausios - 25,57 ct/kWh Vilniaus rajono UAB "Kalvelių komunalininkas" bei 22,1 ct/kWh - UAB "Linkmenų statyba" Kėdainių filialui.

5.3. Nuostoliai šilumos tinkluose

Norminiai garo, termofikacinio vandens ir karšto vandens tiekimo trasų vamzdynuose šilumos perdavimo nuostoliai nuo 2001 m. spalio 1 d. nustatomi pagal Ūkio ministro įsakymu patvirtintą Šilumos tiekimo vamzdynų nuostolių nustatymo metodiką. Norminiais perdavimo nuostoliais skaičiuojamas šilumos perdavimas per vamzdynų izoliaciją į aplinką praeinamuose ir nepraeinamuose kanaluose, kolektoriuose bei dėl šilumnešio nutekėjimų vamzdynuose, individualiuose šilumos punktuose bei daugiabučiuose gyvenamuose namuose, kuriuose įrengta priklausoma šilumos tiekimo sistema.

Analizuojant didžiųjų miestų ir rajoninių šilumos tiekimo bendrovių ūkinę veiklą, pagal 2001 metais pateiktus kainų prašymus ir nustatytus norminius šilumos perdavimo nuostolius, buvo nustatyta, kad net 10 atvejų šilumos tiekimo bendrovės savo skaičiavimuose pateikė padidintus nuostolių dydžius, kuriuos Komisija atitinkamai sumažino. Taip iš viso buvo sutaupyta 73,7 MWh šilumos, už kurią būtų sumokėję vartotojai. Taip pat buvo patikrinti bei koreguoti ir smulkiųjų šilumos tiekėjų, 2001 metais pateikusių naujus prašymus kainoms derinti, norminiai perdavimo nuostoliai. Visi nukrypimai nuo normų įvertinti derinant kainas, t.y. sumažintos sąnaudos šilumos tiekimui.

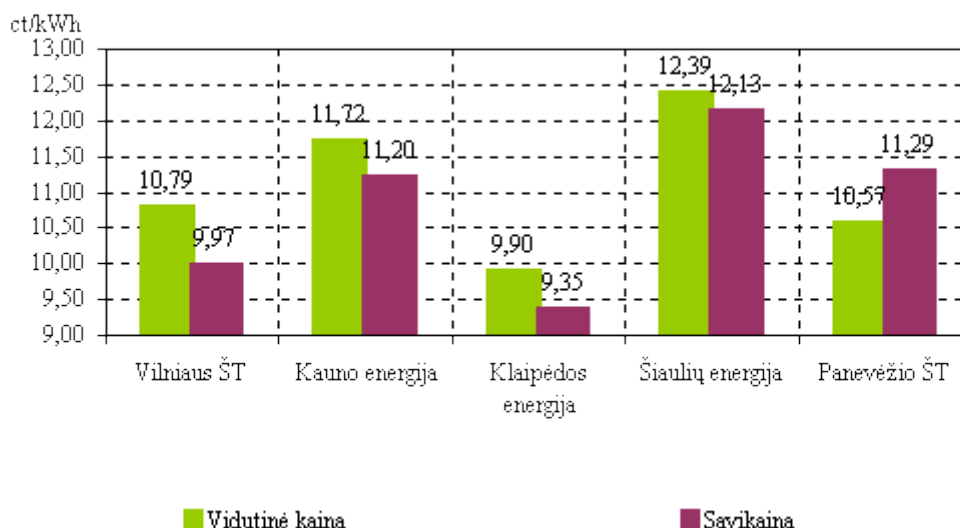
Didžiausi nuostoliai susidaro termofikaciniuose šilumos perdavimo vamzdynuose, o karšto vandens tiekimo tinkluose nuostoliai sudaro tik apie 8 proc. Tai iš dalies galima paaiškinti tuo, kad naikinami grupiniai šilumos punktai ir karšto vandens ruošimo įrenginiai perkeliama į pastatų šilumos punktus. Termofikacinio ir karšto vandens nutekėjimų nuostoliai sudaro taip pat tik apie 8 - 10 proc. visų nuostolių ir daugeliu atvejų tai yra tik termofikacinio vandens nutekėjimai.

5.4. Centralizuotos šilumos tiekimo įmonių ekonominiai rodikliai

2001 metais didžiųjų miestų įmonės, centralizuotai tiekiančios šilumą, dirbo geriau. Jeigu iš pagrindinės veiklos - šilumos verslo - 2000 metais pelną turėjo tik SPAB "Vilniaus šilumos tinklai", tai 2001 metais tik AB "Panevėžio šilumos tinklai" dirbo nuostolingai, nes jų savikaina buvo didesnė už įmonės metinę vidutinę kainą (13 pav.).

13 pav.

Centralizuotai tiekiamos šilumos vidutinė kainos ir savikainos palyginimas 2001 m.

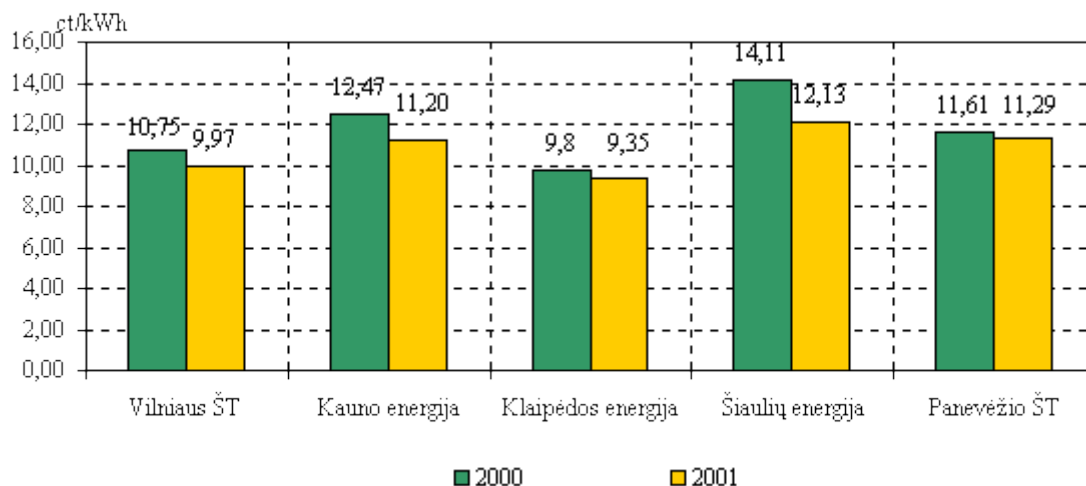

Pagal pateiktus preliminarinius ataskaitinius ekonominius rodiklius matome, kad visų didžiųjų įmonių bendros sąnaudos sumažėjo 0,88 ct/kWh arba 7,7 proc., t.y. nuo 11,39 ct/kWh 2000 metais iki 10,51 ct/kWh 2001 metais. Iš jų bendros sąlygiškai pastovios sąnaudos sumažėjo 0,95 ct/kWh, t.y. nuo 5,21 ct/kWh iki 4,26 ct/kWh. Centralizuotai tiekiamos šilumos sąnaudos mažėjo dėl sąlygiškai pastovių sąnaudų ekonomijos. Vidutinė didžiųjų miestų centralizuotos šilumos tiekėjų parduodamos šilumos vidutinė kaina, lyginant su 2000 m., padidėjo tik 0,3 ct/kWh arba 2,7 proc., t.y. nuo 10,68 ct/kWh iki

10,98 ct/kWh. Didžiųjų įmonių centralizuotai tiekiamos šilumos 1 kWh sąnaudų mažėjimas, lyginant su 2000 metais, pateiktas 14 pav. Matome, kad savikaina sumažėjo visose šilumos tiekimo įmonėse, o daugiausia – 1,98 ct/kWh - Šiaulių bendrovėje. Mažiausia tiekiamos šilumos savikaina yra Klaipėdos bendrovėje – 9,35 ct/kWh, o didžiausia – 12,13 ct/kWh Šiauliuose.

14 pav.

Didžiųjų miestų centralizuotai tiekiamos šilumos 1 kWh savikainos dinamika 2000 - 2001 m.

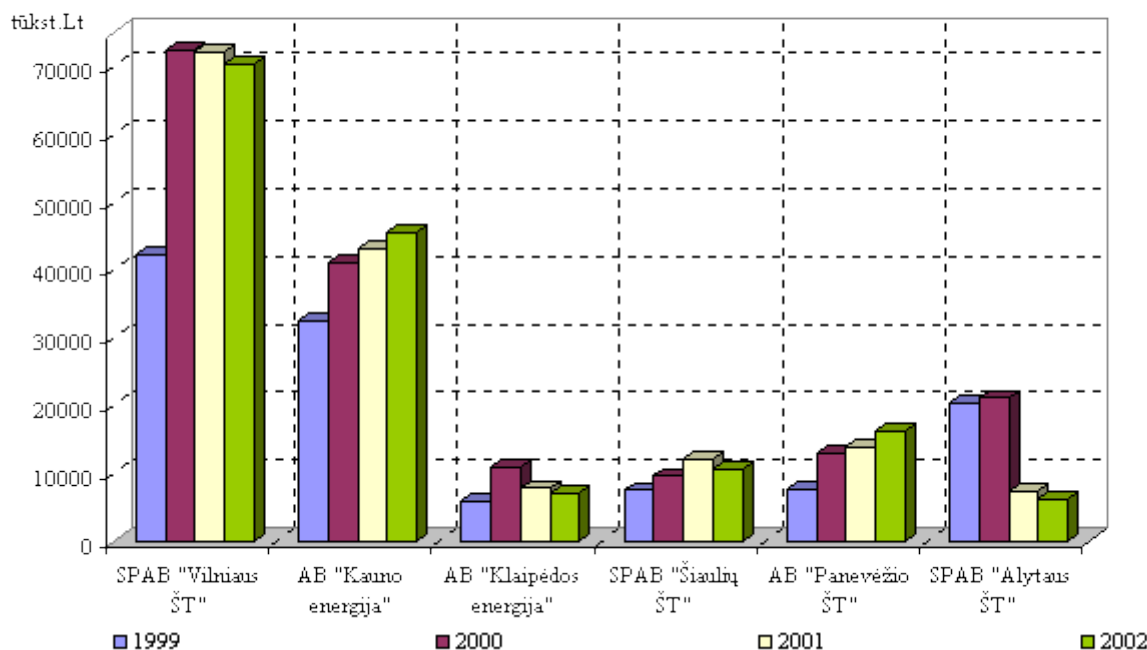
Nors SPAB "Panevėžio šilumos tinklai" finansinis rezultatas nepatenkinamas, tačiau ši įmonė dirbo neblogai. Bendrovė centralizuotai tiekiamos šilumos 1 kWh sąlygiškai pastovias sąnaudas 2001 metais sumažino 8,5 proc., visas 1 kWh sąnaudas - 2,8 proc. Įmonė nuostolingai dirbo dėl to, kad 1997 metais Komisijos suderintos kainos buvo peržiūrėtos tik 2001 m. liepos 1 d., nors kuro kainos per šį laikotarpį padidėjo apie 20 proc. 2001 metais vidutinė parduotos centralizuotai tiekiamos šilumos 1 kWh kaina AB "Panevėžio šilumos tinklai" buvo viena iš mažiausių, o sąnaudos prilygo AB "Kauno energija" (14 pav.). Be to, AB "Panevėžio šilumos tinklai" neturi termofikacinės elektrinės ir yra vienintelė regioninė įmonė, tiekianti šilumą Panevėžio miestui ir 5 rajonų šilumos vartotojams.

5.5. Vartotojų skolos

Didžiausią sumą - 70 mln. Lt - vartotojai įsiskolinę SPAB "Vilniaus šilumos tinklai", 45 mln. Lt skolingi AB "Kauno energija", po 5-16 mln. Lt - likusioms šilumos tiekimo bendrovėms (15 pav.). Matome, kad vartotojų skolos augo tik Kauno ir Panevėžio šilumos tiekimo bendrovėse, o likusiose – mažėjo. Pastebimai vartotojų skolos sumažėjo Alytaus bendrovėje, tačiau tai susiję su rajoninių šilumos tinklų atsiskyrimu.

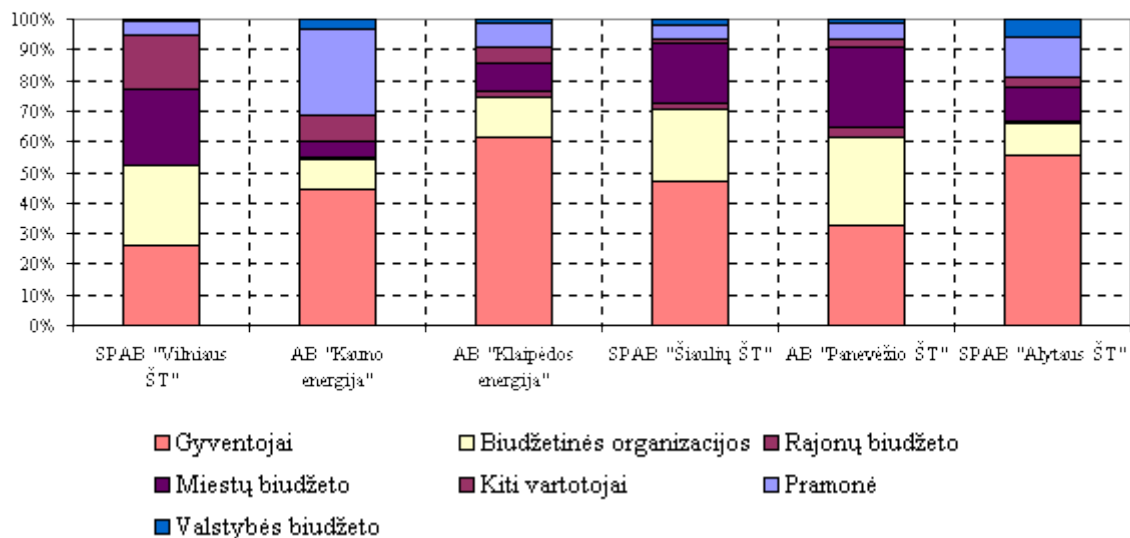
15 pav.

Vartotojų įsiskolinimai nuo 1999 m. iki 2002 m. sausio 1 d. pagal šilumos tiekimo bendroves

16 pav.

2001 m. įsiskolinimo procentinė struktūra pagal vartotojų grupes

Daugelyje miestų gyventojų įsiskolinimas (16 pav.) sudaro pusę ir daugiau visos skolos šilumos tiekimo įmonei: Panevėžyje - 48 proc., Kaune - 49 proc., Šiauliuose - 62 proc., Alytuje - 65 proc., Klaipėdoje - 70 proc. Vilniaus bendrovėje gyventojų skola sudaro tik 35 proc. Didelė biudžetinių organizacijų skolos dalis, apie 35 proc. bendro skolos dydžio, yra Vilniuje, Panevėžyje ir Šiauliuose. Vilniuje skolų negrąžina ir likusieji vartotojai (24 % nuo visos skolos), kai kitur ji sudaro tik 2 - 10 proc. Kauno bendrovėje vartotojų skolos stuktūroje nemažą dalį, net 31 proc. užima pramonės įmonių

skolos.

Palyginame šešių didžiausių Lietuvos šilumos tiekimo bendrovių vartotojų įsiskolinimų dydžius tarpusavyje pagal bendrą visoms įmonėms tinkantį rodiklį. Padaliname kiekvienos bendrovės 2001 metų vidutinę visų vartotojų skolą iš parduotos šilumos kiekio. Matome, kad apskaičiuotas skolos dydis - apie 30 Lt/MWh - didžiausias yra Kauno ir Vilniaus miestuose (17 pav.) ir tai reiškia, kad šioms bendrovėms vartotojai už kiekvieną pateiktą MWh šilumos nesumoka 30 Lt. Po 18 – 25 Lt už MWh pateiktos šilumos nesumoka Alytaus, Panevėžio ir Šiaulių miestų vartotojai, o mažiausiai – tik 8 Lt - nesumoka Klaipėdiečiai.

5.6. Vartotojų skundai

2001 metais gauti 73 vartotojų skundai (pretenzijos) dėl centralizuotai tiekiamos šilumos ir karšto vandens kainų taikymo, šilumos kainų, šildymo ir karšto vandens tiekimo sistemų eksploataavimo.

Pagal atskiras Lietuvos vietas laiškai pasiskirstė: 18 - iš Vilniaus, 24 – iš Kauno, 5 – iš Palangos. Po vieną ar daugiau skundų gauta iš Biržų, Druskininkų, N.Akmenės, Pasvalio, Trakų, Tauragės, Kėdainių, Kretingos, Klaipėdos, Vilkaviškio, Ukmergės, Marijampolės, Molėtų, Šilutės, Šiaulių miestų.

Visi šie skundai buvo kruopščiai išnagrinėti, paaiškinimų prašyta šilumos tiekėjų, namų šilumos įrenginius eksploatuojančių organizacijų, savivaldybių ir kt. Gavus informaciją, atsiliepimus bei įvertinus tyrimo rezultatus, vartotojams buvo siunčiamas išsamus atsakymas.

Šeši vartotojų - gyventojų prašymai buvo pagrįsti, nes tiekėjai pažeidė centralizuotai tiekiamos šilumos ir karšto vandens kainų taikymo tvarką. Komisijos posėdžių sprendimu tiekėjai buvo įpareigoti perskaičiuoti mokėjimus.

Dažniausiai vartotojai reiškė pretenzijas dėl mokėjimų už suvartotą šilumos energiją karšto vandens tiekimo sistemoje, nes nesupranta, kaip galėtų atsisakyti šio mokėjimo, kai nevartoja karšto vandens. Dalis šių vartotojų savo rašytose pretenzijose nurodė, kad su tiekėjais sudarytoje sutartyje dėl atsiskaitymo už karštą vandenį ir buto šildymą nėra numatyti mokėjimai už suvartotą šilumos energiją karšto vandens tiekimo sistemoje. Šešiolikos vartotojų netenkino šilumos tiekimo įmonės taikoma daugiabučiame name suvartotos šilumos energijos paskirstymo ir mokėjimo tvarka. Jų nuomone, jie iš dalies turėdavo sumokėti ir už kitų vartotojų suvartotą šilumos energiją ir tai vertino kaip vartotojų interesų pažeidimą. Du vartotojai prašė aiškiau apibrėžti šilumos apskaitos prietaisų rodmenų užrašymą, dešimt vartotojų negalėjo susitarti su tiekėju dėl namo įvadinio šilumos apskaitos prietaiso įrengimo.

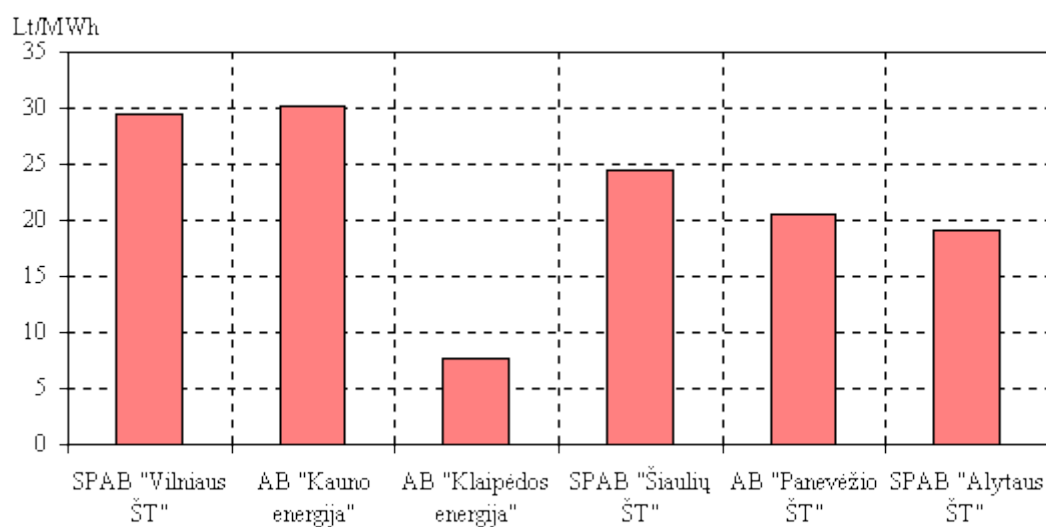
Gautas Seimo kontrolieriaus R.Valentukevičiaus siūlymas dėl Lietuvos Respublikos ūkio ministro 1999 m. gruodžio 21 d. įsakymu Nr. 424 patvirtintų Šilumos energijos ir šilumnešio kiekio apskaitos taisyklių 17.2 punkto reikalavimų taikymo ir Vilniaus miesto valdybos 2000 m. kovo 29 d. sprendimo prieštaraujančių nuostatų keitimo. Buvo kreiptasi į Vilniaus miesto merą A.Zuoką dėl šių norminių dokumentų suderinimo, nes Vilniaus miesto valdybos 2000 m. kovo 29 d. sprendimu Nr. 535 V patvirtinta tvarka leidžia SPAB „Vilniaus šilumos tinklai“ netaikyti Šilumos energijos ir šilumnešio kiekio apskaitos taisyklių reikalavimų ir iš dalies pažeidžia teisėtus vartotojų interesus. Tačiau savivaldybės sprendimas nebuvo keičiamas, nes Ūkio ministerija išvelgė Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymu suteiktas teises savivaldybėms savarankiškai spręsti ir šilumos ūkio klausimus. Atsižvelgdama į Ūkio ministerijos, savivaldybių atstovų ir tiekėjų prašymus, Komisija 1999 m. spalio

19 d. nutarimą Nr. 85 "Centralizuotos šilumos kainų taikymo, nustatant mokėjimus už patalpų šildymą ir karšto vandens tiekimą, daugiabučio gyvenamojo namo butams, tvarka" pakeitė 2001 m. lapkričio 5 d. nutarimu Nr. 107, kuris šią tvarką paskelbė rekomendacine.

Sprendžiant ginčus tarp tiekėjų ir vartotojų, Lietuvos teismai kviečia Komisijos atstovus dalyvauti trečiaisiais asmenimis arba prašo pateikti išvadas teisiniais klausimais pagal Komisijos kompetenciją. Komisijos darbuotojai dalyvavo 9 teismo posėdžiuose bei raštu yra gavę vartotojų padėkas už parodytą dėmesį ir objektyvumą, sprendžiant ginčus su tiekėjais.

17 pav.

Vartotojų skolos perskaičiavus vienai parduotos šilumos megavatvalandei 2002 m. sausio 1 d.

6. Vandens sektoriaus reguliavimas

Vertinant vandens tiekėjų veiklą 2001 metais, esminės sektoriaus raidos tendencijos nepakito – pagrindinis dėmesys buvo sutelktas į paslaugų kokybę - didžiausios investicijos panaudotos nuotekų valymui ir geriamojo vandens kokybės gerinimui. Iš viso investicijos į vandens ūkį praėjusiais metais sudarė apie 60 milijonų litų. Tačiau, siekiant nustatyti laiku įgyvendinti priimtus išsipareigojimus bei padidinti paslaugų plėtrą, metinės investicijų apimtys turėtų dvigubėti. ES planuoja padengti 50 proc. visų investicijų poreikių, tačiau kitą pusę reikės surasti patiems. Aišku, kad tai turės didelės įtakos vandens paslaugų kainai. Todėl įsavinant šias investicijas, didžiausias dėmesys turi būti sutelktas į vandens sektoriaus veiklos efektyvumo didinimą, kuriant reikiamą teisinę aplinką ir racionalizavus ūkio valdymą.

Svarstydamas Komisijos darbą, 2001 metų gegužės mėnesį Seimas priėmė nutarimą, kuriuo rekomenduojama Vyriausybei parengti Vandens veiklos įstatymą. Dabartiniu metu Aplinkos ministerija rengia vandens sektoriaus strategijos ir įstatymo parengimo planą, todėl galima tikėti, kad 2002 metais bus pradėta kurti reikiama teisinė sistema, kuri sudarys galimybes ūkiui persitvarkyti ir padidinti vandens ūmonių veiklos efektyvumą. 2001 metais buvo priimti kai kurie kiti svarbūs sprendimai, kurie turės didelės įtakos vandens ūkio raidai ir paslaugų kainoms.

Pirma, praėjusiais metais Lietuva ir ES baigė derybas aplinkosaugos sektoriuje, todėl šiuo metu jau yra aiškios užduotys, kurias nustatytais terminais reikės įvykdyti vandentvarkos sektoriuje. Tai yra iki

2007 m. gruodžio 31 d. nuotekas surinkti ir valyti reikės visoms didesnėms kaip 10000 žm. gyventojų grupėms, o mažesnėms (< 2000) – iki 2009 m. gruodžio 31 d.

Pagrindinė geriamojo vandens problema - per didelė geležies ir (vakarinėje Lietuvos dalyje) - fluoro koncentracija. 2001 metais Seimas priėmė Geriamojo vandens kokybės įstatymą, kuris įsigalios 2003 m. liepos 1 d. Šis įstatymas sako, kad vėliausias laikas, iki kada bus galima tiekti nekokybišką vandenį yra 2009 metai, įvertinus visus kokybinių reikalavimų įgyvendinimo atidėjimo terminus.

Antra, Komisija 2001 m. lapkričio mėn. patvirtino naują Vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo kainų skaičiavimo metodiką, kuri buvo rengiama, vadovaujantis ES Bendrąja vandens direktyva, Savivaldos bei kitais galiojančiais įstatymais ir dokumentais. Metodikos esmė ta, kad vandens kainos turi padengti reikiamos paslaugų kokybės sąnaudas ir užtikrinti gamtos saugos bei sveikatingumo reikalavimus. Vandens sektoriaus veikla yra inertiška, todėl priamųjų sprendimų (ar jų atidėliojimo) pasekmės matomos vėliau. Todėl pagal naują tvarką vandens paslaugų kainų skaičiavimai remiasi ilgalaikiu planavimu - kainos bus nustatomos tik pagal savivaldybės patvirtintas veiklos programas ir ne trumpesniam kaip 3 metų laikotarpiui.

Pagal naują metodiką būtinosios sąnaudos bus nustatomos įmonių veiklos palyginimo principu, o siektinos efektyvumo ribos - pagal geriausią pavyzdį. Palyginamosios konkurencijos įgyvendinimas sudarys prielaidas vandens tiekimo įmonėms pasirinkti labiausiai racionalius techninius, valdymo ir ekonominius sprendimus.

Komisija, derindama kainas 2001 metais, vandens tiekėjų sąnaudas sumažino 6,61 mln. litų, iš viso 1999 – 2001 metais vandens sektoriaus planuojamos sąnaudos sumažintos 28 mln. litų, atitinkamai sumažintos vandens bei nuotekų kainos.

Komisija, 2002 metais derindama vandens paslaugų kainas, pagrindinį dėmesį skirs efektyviam naujos kainų skaičiavimo metodikos įgyvendinimui.

6.1. Vandens kainos

Pagrindinių 43 vandens tiekėjų (be Akmenės ir Zarasų bendrovių) 2001 metų veiklos pajamos sudarė 294,5 mln. litų ir buvo 1 proc. didesnės (294,5 mln. Lt) nei 2000 metais. Tačiau lyginant su 2000 metais, pelningai metus baigusiu bendrovių skaičius išaugo nuo dviejų iki septynių. Pagrindinių vandens tiekimo bendrovių metinis rezultatas buvo – 17,1 mln. Lt nuostolio (2000 metais - 22,2 mln. Lt nuostolio).

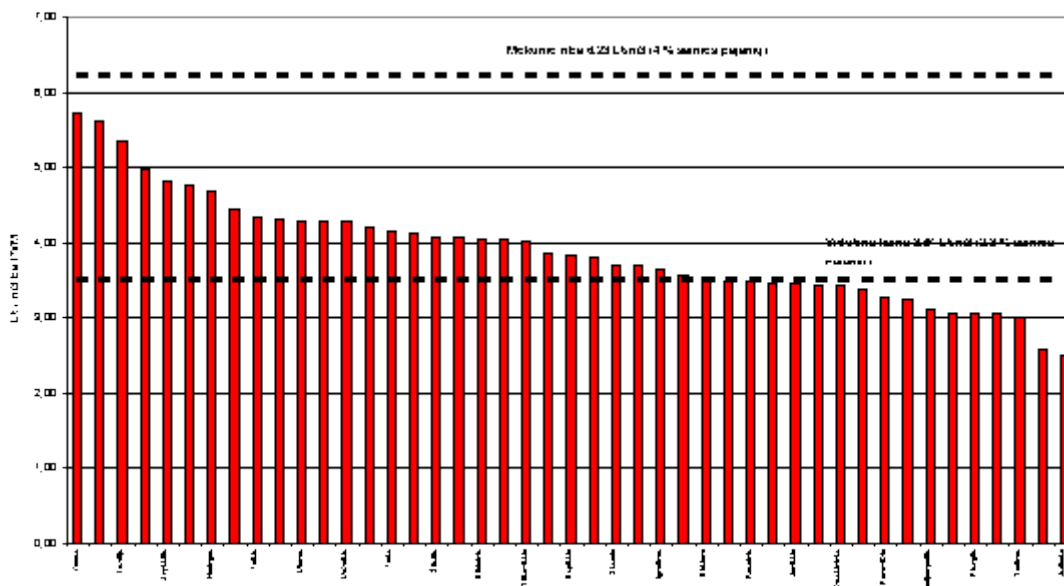
Pagrindinės nuostolingos veiklos priežastys nepakito – tai neoptimalios investicijos, mažėjančios pardavimų apimtys, pavėluotai nustatytos kainos. Tačiau mažėjantis nuostolis rodo, kad dalis įmonių jau pradėjo rengti ir įgyvendinti sąnaudų mažinimo programas.

2001 metais Komisijai buvo pateikti 38 prašymai derinti šalto vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo kainas. Komisija išnagrinėjo vandens bendrovių veiklą ir suderino kainas 29 įmonėms, iš jų 17 specialiosios paskirties įmonių, 5 pensionatams, 3 akcinėms bendrovėms, 2 individualioms įmonėms, 1 žemės ūkio bendrovei ir 1 mokyklai. Viena bendrovė prašymą pateikė du kartus, 3 prašymai nebuvo nagrinėjami dėl nepakankamų duomenų, o 5 prašymų nagrinėjimas bus baigtas 2002 metais. 8 iš 17 specialiosios paskirties įmonių prašymus pateikė jau antrą kartą (Kaišiadorys, Utena, Zarasai, Prienai, Birštonas, Kaunas, Šiauliai, Pakruojis).

2001 metais 706 tūkst. šalies gyventojų keitėsi vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo kainos (21 proc. daugiau nei 2000 metais, nes prašymą buvo pateikęs didžiausias šalies vandens tiekėjas - SPUAB “Vilniaus vandenys”).

18 pav.

Vidutinės vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo kainos Lietuvos miestuose

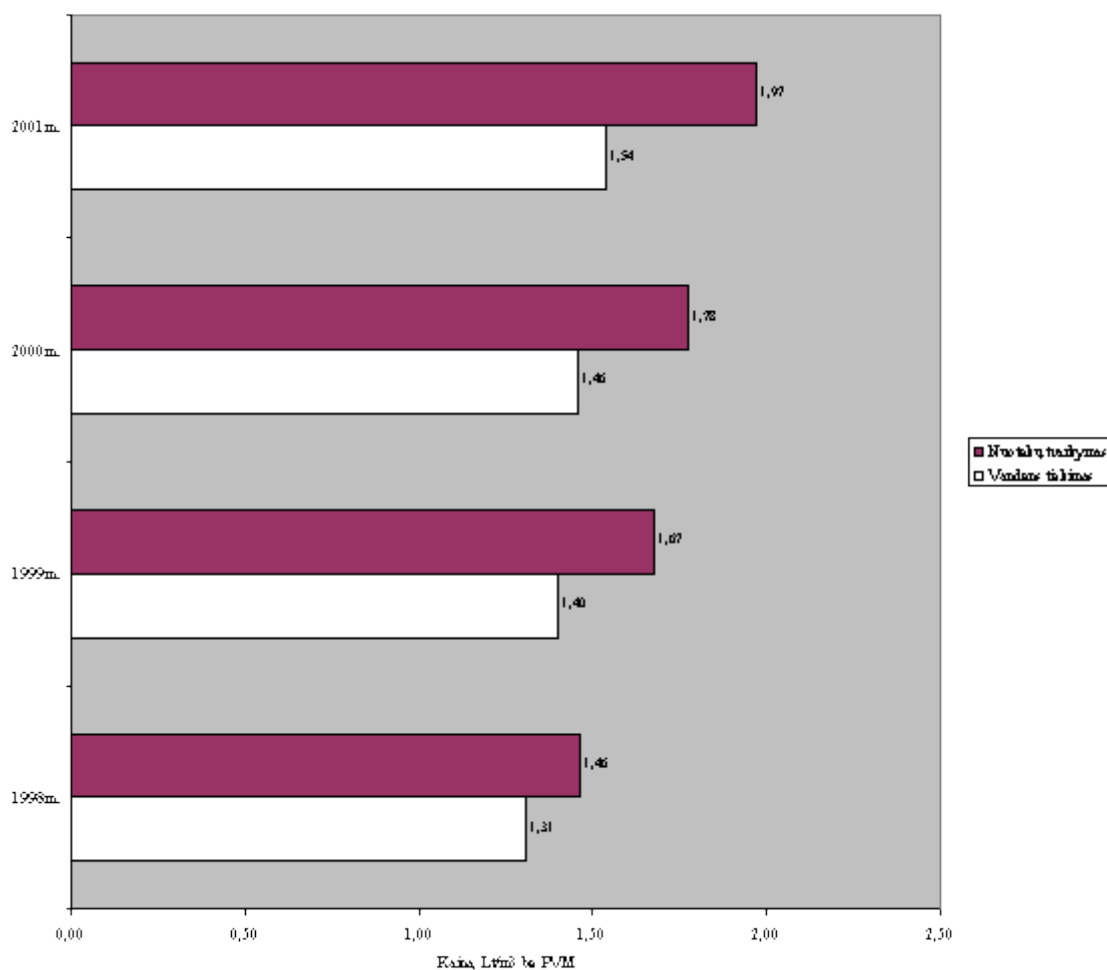
Kaip parodyta 18 pav., esant dabartinei 3,51 Lt už kub. m vidutinei vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo kainai, o suvartojimui - 74 litrams/per parą /1 žmogui, mokėjimai už šias paslaugas šeimos biudžete sudaro 2,3 proc. nuo visų šeimos pajamų. Skaičiuojant investicijų poreikius ir galimybes, projekto gyvybingumas vertinamas ir pagal vartotojų mokumo galimybes. Tarptautinės finansinės institucijos nurodo, kad gamtosaugos investiciniai projektai tampa rizikingi, kai mokėjimai už vandens paslaugas viršija 4-5 proc. šeimos pajamų.

Šiuo metu Lietuvoje mažas pajamas gaunančioms šeimoms savivaldybės išmoka kompensacijas, jei mokėjimai už minėtas paslaugas viršija 2 proc. šeimos pajamų. Tačiau ši tvarka gali pasikeisti, nes rengiamas naujas kompensavimo įstatymas.

2001 metais Komisijos suderintos vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo kainos padidėjo vidutiniškai 27 proc.: įmonių, kurios kreipėsi su prašymais, vidutinė kaina buvo 2,80 Lt už kub.m, naujai suderinta vidutinė kaina – 3,56 Lt už kub.m. Nagrinėjant kainų didėjimo pokyčius pagal veiklos rūšis, vandens tiekimo kaina 2001 metais padidėjo 15 proc. (2000 m. - 13 proc.), o nuotekų tvarkymo – 40 proc. (2000 m. - 36 proc.), tai yra tendencijos nesikeičia nuo 1999 metų, nes pagrindinės investicijos pastaraisiais metais taip pat buvo sukcentruotos į nuotekų valymą. (žr. 19 pav.).

19 pav.

Vidutinių kainų pasikeitimas 1998 - 2001 metais

2001 metais tiekėjai prašė padidinti kainas vidutiniškai 37 proc., tačiau jos buvo padidintos tik 27 proc. 2001 metais Komisija sumažino vandens tiekėjų planuotas pajamas 6,6 mln. Lt (2000 metais - 3,0 mln. Lt), atitinkamai buvo sumažintos savivaldybių nustatytos kainos. Iš viso per trejus metus Komisija vandens tiekėjų paslaugų sąnaudas, tuo pačiu ir planuojamas pajamas sumažino 28,4 mln. Lt.

6.2. Vandens kainų didėjimo priežastys

Nuo 1999 metų pradžios vidutinė vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo kaina pagrindinėse Lietuvos vandens įmonėse didėjo netolygiai: 1999 metais – 10,8 proc., 2000 metais – 5,2 proc., 2001 metais – 8,5 proc.

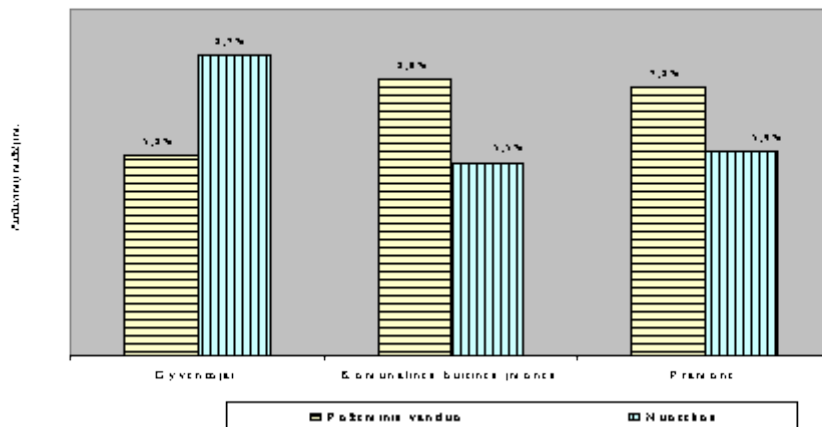
Jei 2000 metais svarbiausia kainų augimo priežastis buvo pavėluotas kainų peržiūrėjimas, tai 2001 metais – sąnaudų didėjimas (didėjo apie 10 proc.), kurį sąlygojo Zarasų, Vilniaus, Kalvarijų, Birštono, Varėnos bendrovių naujų pajėgumų (daugiausia dėl aplinkosaugos) įvedimas. Nevertinant minėtų įmonių įtakos, daugelio nagrinėtų smulkių įmonių sąnaudos 2001 metais mažėjo vidutiniškai 13 proc. ir pagrindinė kainų didėjimo priežastis buvo pardavimų arba vandentvarkos ūkio įrenginių panaudojimo mažėjimas: vandens gavybos įrenginių panaudojimas sumažėjo vidutiniškai 3 proc., o nuotekų valymo įrenginių – 4 proc.

2001 metais vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo apimtys, palyginus su 2000 metais, sumažėjo 6 proc. (2000 metais - 5 proc.) Pardavimų apimčių mažėjimas pagal vartotojų grupes ir paslaugas

pavaizduotas 20 pav.

20 pav.

Pardavimo apimčių mažėjimo intensyvumas 2001 metais

2001 metais vandens tiekėjai pateiktuose prašymuose planavo 3,85 mln. Lt pelną, tačiau Komisija suderino tik 1,20 mln. Lt sumą, tai yra pelną sumažino 3,2 karto. Tokią Komisijos nuostatą lėmė tai, kad vandens tiekėjai negalėjo pagrįsti pelno poreikio - iš gamybos plėtrai skirtų lėšų (38,6 mln. Lt) buvo panaudoti tik 83 proc. (32,2 mln. Lt).

Komisija, derindama vandens paslaugų kainas 1999 – 2001 metais, vandens tiekėjų sąnaudas sumažino beveik 30 mln. litų. Taigi vartotojai minėtą sumą galėjo panaudoti kitiems tikslams. Šį rezultatą įvertinti vienareikšmiškai būtų sudėtinga. Viena vertus, vartotojai tikisi, kainos nustos augti. Kita vertus, aplinkosaugos bei kiti paslaugų kokybės reikalavimai dar labiau griežtėja. Preliminariais skaičiavimais, šiems reikalavimams įgyvendinti prireiks apie 1,5 milijardo litų. Tačiau šie išpareigojimai neapima visų paslaugų kokybės aspektų – prieinamumo, nepertraukiamumo, prijungimo – atjungimo, problemų reagavimo ir išsprendimo laiko bei informacijos vartotojui pateikimo. Kaip pavyzdį, rodantį papildomų investicijų poreikį, galima paminėti paslaugos padengimo rodiklį. Suskaičiavus vandens tiekimo įmonių vartotojus ir bendrą gyventojų skaičių aptarnaujamoje teritorijoje, paaiškėjo, jog centralizuotai vandeniui aprūpinama tik 66, 4 proc., o nuotekų surinkimu ir valymu – 58 proc. gyventojų. Todėl, įvertinus visų paslaugų kokybės rodiklių įgyvendinimą, investicijų poreikis gali būti gerokai didesnis nei planuojama, o kainos išaugti.

Todėl tiek vandens tiekėjai, tiek finansinės institucijos reiškia nepasitenkinimą per mažomis kainomis – vandens įmonėms sunku grąžinti kreditus ir gauti naujas paskolas. 2001 metais 4 įmonės (Kėdainių, Širvintų, Anykščių ir Vilkaviškio) jau nesugebėjo grąžinti paskolų. Tačiau, kaip jau minėta, viena iš svarbiausių kainos augimo priežasčių yra neoptimalios investicijos – į sektorių investuota daugiau nei 1 milijardas litų ir pastatyti 2-5 kartus didesni nei turėtų būti įrenginiai. Pagal dabar galiojančius teisės aktus Komisijai nesuteikta funkcija prižiūrėti investicijas, todėl ji nedalyvauja priimančiam sprendimams dėl investicijų būtinybės bei jų poreikio. Dėl šios priežasties Komisijos įtaka kainoms dėl investicijų efektyvumo yra minimali. Kita vertus, vandens kainas pagal Vietos savivaldos įstatymą nustato tarybos, tai yra politikai. Tai, kad tokia situacija nenormali, iliustruoja ir atvejis Šiauliuose. UAB “Šiaulių vandenys” ir miesto meras kreipėsi į Komisiją suderinti naujas vandens kainas. Tačiau Komisijai išnagrinėjus įmonės veiklą ir parengus pažymą dėl kainų derinimo, Šiaulių savivaldybė persigalvojo ir, nenurodydama priežasčių, pateikė prašymą nederinti pateiktų kainų.

Todėl, norint didesnio Komisijos darbo efektyvumo vandens sektoriuje, reikėtų tam sudaryti ir sąlygas. Komisija turi dalyvauti, priimant sprendimus dėl investicijų poreikio ir galimybių. Taip pat reikėtų apsispręsti dėl Komisijos ir savivaldybių vaidmens nustatant kainas. Dabartiniu metu Aplinkos ministerija rengia Vandens ūkio strategiją ir veiklos įstatymą, reikėtų numatyti ir institucinius pertvarkymus.

6.3. Metodiniai klausimai

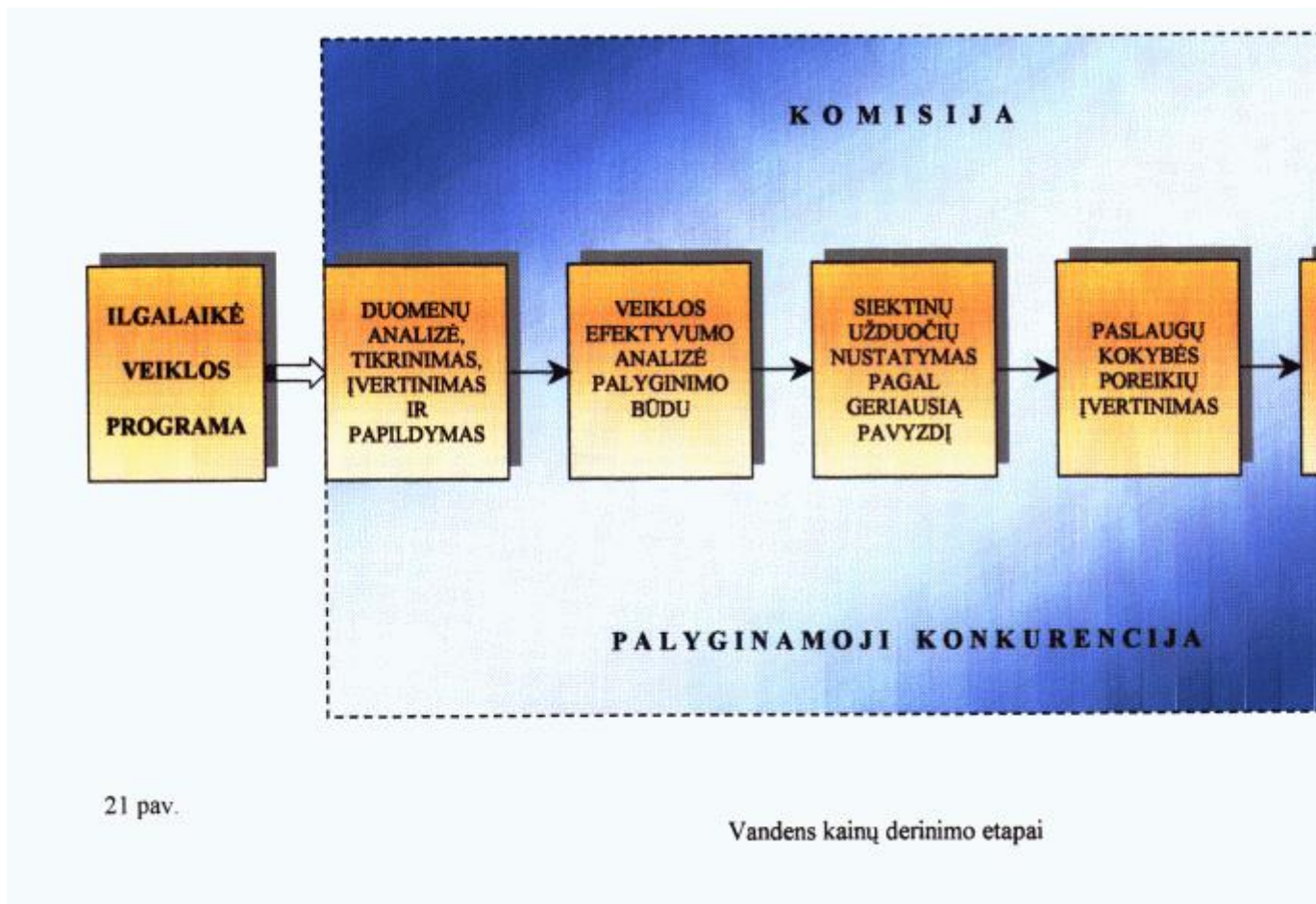
Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos kainų įstatymo 1 straipsnio papildymo įstatymu (1998 m. lapkričio 17 d., Nr. VIII-927), Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija 2001 m. lapkričio mėn. patvirtino Šalto vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo kainų skaičiavimo metodiką.

Rengiant naują vandens kainų skaičiavimo metodiką buvo siekiama realiai įvertinti esamą situaciją bei perspektyvines vandens ūkio tendencijas, taip pat atsižvelgta į užsienio patirtį. Patvirtintoje kainų metodikoje nauja yra tai, kad joje numatytas vienanarių, dvinarių bei sezoninių kainų taikymas.

Vienas iš sudėtingiausių klausimų, skaičiuojant vandens kainas, yra būtinųjų sąnaudų nustatymas. Dėl didėjančių reikalavimų aplinkai ir paslaugų kokybei, taip pat dėl sparčios technologijų plėtros normatyvinis sąnaudų taikymas kai kuriais atvejais tampa netikslus arba neįmanomas. Be to, vandens ūkio infrastruktūriniai vienetai susiformavo priklausomai nuo geografinių, gamtinių ir kitų veiksnių, todėl yra labai specifiniai ir dažnai skirtingi. Kita problema – monopolinės veiklos efektyvumo didinimas. Tad metodikos esminė naujovė yra būtinųjų sąnaudų nustatymas, lyginant atskirų bendrovių veiklą, ir siektinų efektyvumo dydžių nustatymas geriausio pavyzdžio principu. Tam kainų skaičiavimo metodikos priede pateikiami veiklos vertinimo rodikliai, kurie gali būti keičiami, priklausomai nuo pasikeitusių sąlygų. Kainų skaičiavimo ir nustatymo procesas pavaizduotas 21 pav.

Vandens tiekimas ir nuotekų tvarkymas yra monopolinė socialinių paslaugų teikimo veikla, tai yra šiame sektoriuje daromi sprendimai turi ilgalaikę įtaką aplinkai ir vartotojams. Todėl naujos vandens kainos bus nustatomos ne trumpesniam nei 3 metų laikotarpiui ir remsis ilgalaikėmis veiklos programomis. Vadovaujantis šia logika vandens paslaugų kainos 2001 metais buvo nustatytos ir SPUAB „Vilniaus vandenys“ – savivaldybei patvirtinus ilgalaikę veiklos programą, Komisija suderino įmonei kainą 2001 - 2005 metams.

Siekiant sėkmingo naujos vandens paslaugų kainų skaičiavimo metodikos įgyvendinimo, planuojami mokomieji – aiškinamieji seminarai vandens tiekėjams.

7. Transporto tarifų derinimas

2001 metais keleivių vežimo kelių transportu reguliariaisiais reisais tolimojo susisiekimo maršrutais, vietinio susisiekimo traukiniais ir vidaus vandenų transportu paslaugas teikė 62 vežėjai, iš kurių 60 - kelių transportu, 1 – geležinkelių transportu ir 1 - vidaus vandenų transportu. Per metus vežėjų skaičius minėtoje rinkoje padidėjo 5,1 procento.

Per 2001 metus, išanalizavus vežėjų prašymus bei kartu pateiktą informaciją, buvo parengti ir Komisijos posėdžiuose apsvarstyti 15 klausimų dėl 22 tarifų maksimalių dydžių suderinimo. Komisija, išanalizavusi vežėjų pateiktus keleivių vežimo kelių transportu reguliariaisiais reisais tolimojo susisiekimo maršrutais tarifų maksimalių dydžių skaičiavimus, nutarė rekomenduoti vežėjams sumažinti sąnaudas 57,5 tūkst. Lt.

7.1. Kelių transportas

Per 2001 metus į Komisiją kreipėsi 15 kelių transporto vežėjų dėl keleivių vežimo reguliariaisiais reisais tolimojo susisiekimo maršrutais tarifų maksimalių dydžių suderinimo. Kiti kelių transporto vežėjai tarifų maksimalius dydžius buvo suderinę jau ankstesniais metais.

Analizuojant transporto įmonių 2001 metų ūkinę-finansinę veiklą, nustatyta, kad kai kurie vežėjai, veždami keleivius reguliariaisiais reisais tolimojo susisiekimo maršrutais, dėl esamos konkurencijos

taikė žemesnius 1 keleivio kilometro tarifus, negu buvo nustatyti maksimalūs jų dydžiai, pavyzdžiui:

2 lentelė

Faktinių ir suderintų maksimalių tarifų palyginimas

Vežėjas	Komisijos suderintas vidutinis tarifų maksimalus dydis, ct už 1 kel. km	Faktinis vidutinis tarifas, ct už 1 kel. km
2000 metais	2001 metais	
UAB "Kautra"	15,3	12,2
UAB "Tolimojo keleivinio transporto kompanija"	14,5	11,4
UAB "Busturas"	15,2	12,1
UAB "Klaipėdos autobu-sų parkas"	13,7	12,4
UAB "Panevėžio autobu-sų parkas"	13,9	10,4

Pažymėtina, kad tie patys vežėjai, veždami keleivius priemiesčių maršrutais, taikė didesnius tarifus. Tokią situaciją sąlygojo mažesnė nei tolimojo susisiekimo maršrutuose vežėjų konkurencija bei didesnės keleivių vežimo priemiesčių maršrutais sąnaudos.

Ir toliau viena iš pagrindinių priežasčių, turinčių įtakos tarifų lygiui, yra mažėjantis pervežtų keleivių skaičius: 2000 metais, lyginant su 1999 metais, jis sumažėjo 24 proc., o 2001 metais, lyginant su 2000 metais, - 19,5 proc.

7.2. Geležinkelių transportas

Keleivių vežimo vietiniais traukiniais maksimalūs tarifų dydžiai 2001 metais nebuvo keičiami. Jie buvo suderinti Komisijos 1999 metų spalio mėn. Vežant keleivius 3 klasės sėdimajame vagonė, taikomas maksimalus 10 ct už 1 kel. km tarifo dydis. Vežant aukštesnės klasės vagonuose, buvo suderintas atitinkamas aukštesnis tarifų dydis.

AB "Lietuvos geležinkeliai", veždama keleivius vietiniais traukiniais 2001 metais faktiškai taikė 9,85 ct už 1 kel. km vidutinį tarifą. Lyginant su 2000 metais, 2001 metais buvo taikomas 34,4 proc. didesnis vidutinis tarifas. Padidėjęs vidutinis tarifas nuo 7,33 ct už 1 kel. km 2000 metais iki 9,85 ct už 1 kel. km 2001 metais, neabejotinai turėjo įtakos 15,1 proc. keleivių srauto sumažėjimui lyginant su 2000 metais.

AB "Lietuvos geležinkeliai" keleivių vežimo vietiniais traukiniais būtinąsias sąnaudas 2001 m., lyginant su 2000 m., sumažino daugiau kaip 8 mln. Lt arba 7,3 proc. Tačiau per minėtąjį laikotarpį 1 vagono kilometro ridos sąnaudos padidėjo 8,3 proc. Todėl galima daryti prielaidą, kad kai kurių maršrutų uždarymas (2001 metais buvo uždaryti 27 maršrutai) bei jų sutrumpinimas, kartu neįgyvendinus kitų sąnaudas mažinančių priemonių, neduoda laukiamo efektyvumo.

Daugiau kaip 15 proc. sumažėjęs keleivių srautas sąlygojo 1 kel. km sąnaudų padidėjimą 18,7 proc., tuo pačiu padidindamas skirtumą tarp realaus 1 kel. km tarifo ir būtinųjų sąnaudų. Per tą patį laikotarpį būtiniosios sąnaudos išaugo nuo 33,4 ct iki 39,6 ct ir šis 6,2 ct 1 kel. km skirtumas yra viena iš nuostolingumo priežasčių. Keleivių vežimo vietiniais traukiniais nuostolis 2001 m. buvo beveik 78 mln. Lt. Minėtus nuostolius bendrovei teko dengti už krovinių vežimą gautu pelnu.

7.3. Išvados ir pasiūlymai

1. Kadangi 97,2 proc. keleivių, besinaudojančių viešojo transporto teikiamomis vežimo paslaugomis, savo poreikiams tenkinti renkasi kelių transportą, atsiranda objektyvios ekonominės prielaidos galimiems susitarimams tarp atskirų vežėjų. Pagal Konkurencijos įstatymo nuostatas, pasinaudojus dominuojančia padėtimi, galimas labai pavojingas minėtų paslaugų vartotojams kainų kartelis (slaptas susitarimas), nes pakaktų, pavyzdžiui, 7 – 8 tolimojo susisiekimo vežėjams (jiems priklausytų apie 80 proc. šios paslaugų rinkos) slaptai susitarti dėl gerokai didesnių keleivių vežimo tarifų ir juos taikyti. Todėl tikslinga, vadovaujantis Konkurencijos įstatymo nuostatomis, vykdyti minėtos rinkos priežiūrą.

2. Keleivių vežimo viešuoju transportu veikla Respublikoje yra reglamentuota įstatymų nustatyta tvarka: būtinos techninės licencijos keleivinėms transporto priemonėms, licencijos keleiviams vežti, suderinti ir patvirtinti maršrutai, reisai bei grafikai ir kt. Todėl yra ribojamos galimybės naujiems vežėjams įeiti į minėtą paslaugų teikimo rinką.

Vadinasi, priemiesčio ir tolimojo susisiekimo maršrutus aptarnaujantys vežėjai naudojami stabilia dominuojančia padėtimi ir jaučia tik tarpusavio konkurencijos realią įtaką. Juo labiau, kad ir priemiesčio, ir tolimojo susisiekimo maršrutus aptarnauja beveik tie patys vežėjai, nes privataus kapitalo vaidmuo iki šiol šioje sferoje yra nežymus.

8. Komisijos informacinė veikla

Komisija nuolat ir aktyviai stengiasi palaikyti ryšius su žiniasklaida, periodiškai dalyvauja radijo ir televizijos laidose, aiškina ir argumentuoja savo priimtus sprendimus. Visi suinteresuoti asmenys gali dalyvauti bei pareikšti savo nuomonę viešuosiuose Komisijos posėdžiuose. Komisijos posėdžių darbotvarkės skelbiamos interneto puslapyje www.regula.is.lt. Čia galima rasti ir visus Komisijos priimtus nutarimus, informaciją, į ką kreiptis, norint gauti išsamesnių duomenų, sprendžiant įvairias problemas, patvirtintas dujų, elektros, šilumos, vandens, transporto metodikas, susipažinti su veiklos ataskaitomis.

Komisija nevengia viešai diskutuoti dėl priimtų sprendimų pagrįstumo, aktualumo ar būtinumo. Komisijos nariai ir specialistai dalyvauja įvairių valstybės valdymo institucijų rengiamose diskusijose, susitinka su visuomeninių organizacijų atstovais aptarti jiems rūpimų klausimų. Dažni Komisijos posėdžių dalyviai yra Pramonininkų ir Verslininkų konfederacijų, Vartotojų, Savivaldybių, Stiklininkų, Šilumos tiekėjų, Vandens tiekėjų asociacijų atstovai. Suinteresuoti posėdžių dalyviai iš anksto supažindami su Komisijos posėdyje svarstoma medžiaga ir turi teisę posėdžio metu pareikšti nuomonę svarstomam klausimui.

Komisija nuo 1997 m. leido biuletenį “Energijos kainos”, tačiau 2001 metais dėl lėšų stokos šio žurnalo leidyba buvo sustabdyta. Leidinyje “Energijos kainos” Komisijos nariai ir specialistai pateikdavo nutarimų išaiškinimus, išdėstydamo pozicijas, diskutuodavo svarbiausiais energetikos ūkio ekonominio reguliavimo klausimais. Šis informacinis leidinys buvo skiriamas savivaldybių

tarnautojams, reguliuojamų įmonių specialistams ir t.t.

9. Tarptautinis bendradarbiavimas ir kvalifikacijos kėlimas

Europos Komisija sutiko finansuoti Komisijos parengtą projektą “Energetikos rinkos reguliuotojo stiprinimas” - tai užsienio ekspertų pagalba, Komisijai vykdant įstatymų priskirtas funkcijas. Europos Komisija patvirtino Komisijos sprendimą pasirinkti Dvynių projekto partnerius – Italijos Ekonomikos ir finansų ministeriją. Ši ministerija, įgyvendinant projektą, įsipareigojo bendradarbiauti su Italijos Elektros ir dujų reguliavimo agentūra.

Komisija tikisi pagalbos derinant leidžiamus teisės aktus su Europos Sąjungos Direktyvų reikalavimais, ieškant licencijuojamų įmonių veiklos vertinimo ir kontrolės kriterijų, tobulinant kainodaros principus, plėtojant ryšius su visuomene. Taip pat daug naudos tikimasi iš darbuotojų stažuočių Italijoje ir organizuojamų mokymosi kursų Lietuvoje.

Dvynių projektas “Energetikos rinkos reguliuotojo stiprinimas” turėtų prasidėti pirmąjį 2002 metų pusmetį ir trukti dvejus metus.

Komisija ir toliau yra aktyvi Energetikos reguliuotojų regioninės asociacijos narė. Tai savanoriška Vidurio ir Rytų Europos reguliuotojų organizacija. Pagrindinis asociacijos tikslas – pasikeisti informacija ir patirtimi bei galimybe užmegsti ryšius ir gauti žinių iš viso pasaulio reguliuotojų. Energetikos reguliuotojų regioninė asociacija palaiko glaudžius ryšius su Europos Sąjungos šalių bei Jungtinių Amerikos Valstijų energetikos reguliuotojais. Asociacijos nariai reguliariai susitinka ir rengia pasiūlymus bei teikia analizę ir išvadas kainodaros, licencijavimo, konkurencijos, prekybos ir kitais svarbiais energetikos klausimais.

Energetikos reguliuotojų regioninė asociacija 2002 m. balandžio 25-26 d. Budapešte organizuoja pirmąją konferenciją "Energetikos reguliavimas ir investicijų aplinka", kurioje aktyviai dalyvaus ir mūsų Komisijos nariai, o Komisijos pirmininkas V.Jankauskas pirmininkaus vienai sesijai.

Siekiant sukurti Bendrą Baltijos šalių elektros energetikos rinką, Komisijos specialistai dalyvauja Baltijos energijos reguliuotojų ir perdavimo sistemos operatorių forumuose.

Komisija iš darbo užmokesčiui skirtų ir sutaupytų lėšų 2001 m. finansavo 20 Komisijos darbuotojų valstybės tarnautojų įvadinį mokymą, kurį organizavo Viešojo administravimo institutas. Institutas pasiūlė plačią įvadinio mokymo programą – skaitytos paskaitos apie Europos Sąjungos institucijas ir politiką, valstybės ekonominę sąrangą, raštvedybą, kalbos kultūrą, viešojo administravimo sistemą, tarptautinį bendradarbiavimą, konstitucinę valstybės valdymo sąrangą, bendravimą ir bendradarbiavimą ir t.t. Komisija ir toliau žada tęsti darbuotojų mokymą, jų kvalifikacijos kėlimą ir bendradarbiauti su Lietuvos bei užsienio mokymo įstaigomis.

Vidmantas Jankauskas
Komisijos pirmininkas